

ȚARA DE SVS

Revistă de conservare și promovare a culturii tradiționale • Nr. 1-2 (57-58) - 2020 (Anul XV)

CUPRINS

Revistă editată de
CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU CONSERVAREA
ȘI PROMOVAREA CULTURII TRADIȚIONALE BOTOȘANI
cu sprijinul Consiliului Județean Botoșani

Mirel AZAMFIREI / Festivalul – Concurs „George Hazgan” al Romanței, al Cântecului de Petrecere și Satiric Ediția a VIII-a.....	1
Mirel AZAMFIREI / Festivalul Concurs-Coral de Colinde „O, ce veste minunată!” Ediția a X-a	4
Mirel AZAMFIREI / Ștefania Rareș.....	8
Mirel AZAMFIREI / Academia de Muzică și Studiul Sunetului „George Enescu” de la Mihăileni, centru de excelență în studiul muzicii.....	15
Margareta MIHALACHE / Marcel Alexa pictorul familiar cu universul patriarhal.....	20
Felicia ACSINTE / O simplă apreciere.....	25
Margareta MIHALACHE / Dumitru și Georgeta Sillion lumea satului în miniatură.....	26
Margareta MIHALACHE / Colecția sătească personală.....	29
Margareta MIHALACHE / Târgul Mărțișorului Ediția a X-a.....	32
Steliana BĂLTUȚĂ / Discursul ritual și costumul tradițional din sud-estul Transilvaniei.....	37
Iustina Irimia - CENUȘĂ / Concursul Național de Poezie și Interpretare Critică a Operei Eminesciene „Porni Luceafărul...” ediția XXXVIII-a.....	44
Elena PRICOPIE / Șezătorile iernii la Copălău.....	50
Elena PRICOPIE / Șezătorile iernii la Mileanca.....	53
Elena PRICOPIE / Șezătorile iernii la Rogojești.....	56
Elena PRICOPIE / Șezătorile iernii la Bălușeni.....	58
Elena PRICOPIE / Festivalul de datini și obiceiuri de iarnă „Din străbuni, din oameni buni...”.....	62

Redacția:

Manager - Cornelia Ciobanu

Consultant - Margareta Mihalache

Etnolog - Steliana Băltuță

Referenți - Mirel Azamfirei, Margareta Mihalache, Iustina Irimia - Cenușă, Elena Pricopie

Machetare computerizată - Cristian Calistru

Foto coperta 1 - Ștefania Rareș

Foto coperta 2 - Șezătorile Iernii, ediția a XXIX-a, 2019, comuna George Enescu, Botoșani

Foto coperta 4 - Festivalul Cântecului și Jocului Popular „Vasile Andriescu”, ediția a XIV-a, 2019

Adresa:

Pietonalul Unirii nr. 10, Botoșani

Tel./Fax: 0231. 536. 332

E-mail: centrul_creatiei_botosani@yahoo.com

ISSN: 2285-0937

Festivalul – Concurs „George Hazgan” al Romanței, al Cântecului de Petrecere și Satiric Ediția a VIII-a

22-23 noiembrie 2019
Botoșani, Cinema Unirea

MIREL AZAMFIREI

ajuns la cea de a VIII-a ediție, Festivalul – Concurs „George Hazgan” își propune și, cu voia dumneavoastră - reușește, să repună în atenția publicului repertoriul de romanțe și cântece de petrecere, cultivarea interesului soliștilor amatori pentru aceste genuri muzicale, omagierea personalității marelui interpret GEORGE HAZGAN, născut în comuna Vârfu Câmpului, județul Botoșani, îndrăgit actor și solist al Teatrului de operetă „Ion Dacian” din București.

Ediția din acest an a avut un ridicat nivel al calității concurenților, juriul având, astfel, o misiune grea pentru a desemna premianții. Cei 15 concurenți au venit din Botoșani, Suceava, Iași, Vatra-Dornei, Roman, Cluj și Republica Moldova. Acompaniamentul a fost asigurat, cu aleasă dăruire artistică, de către Orchestra Populară „Rapsozii Botoșanilor”, dirijor Ciprian Potoroacă.

Juriul a avut-o președintă, ca și în anul precedent, pe Florentina Satmari Danciu, membrii juriului fiind Olguța Novac Berbec, prof. Gabriela Pipelea, prof. Teodor Florentin Isaru și conf. univ. Bogdan Cojocariu.

În recital au cântat Olguța Berbec și George Cojocărescu, câștigătorul trofeului din 2018.

TROFEUL FESTIVALULUI

VASILE OLARU, CHIȘINĂU, REPUBLICA MOLDOVA

PREMIUL I

MARIANA IAȚCO, GLODENI, REPUBLICA MOLDOVA

PREMIUL AL II-LEA

IONELA - MARINELA MARDARE, ROMAN

PREMIUL AL III-LEA

CRISTINA MOȘUȚAN, CLUJ

PREMIUL SPECIAL AL JURIULUI

NICOLETA RĂDINCIUC, SLOBOZIA

PREMIUL DE POPULARITATE

CONSTANTIN FLOREA, IAȘI

PREMIUL TINEREȚII

DAYANA LUISA IVAȘCU, VATRA DORNEI

MENTIUNE

LENUȚA RUSU, FĂLTICENI

MENTIUNE

MARIANA HODAN, BOTOȘANI

MENTIUNE

FLORIN LUPU, SUCEAVA

MENTIUNE

VERONICA NISTOR, GLODENI, REPUBLICA MOLDOVA

MENTIUNE

VALENTINA LULCIUC, BOTOȘANI

Festivalul Concurs-Coral de Colinde „O, ce veste minunată!”

Ediția a X-a

14 decembrie 2019
Sala „Mihai Eminescu”, Hotel Rapsodia
Botoșani

MIREL AZAMFIREI

Luna decembrie a fiecărui an aduce cu sine un timp special, timpul colindelor. Cu rădăcini adânci în istoria poporului român, colindele sunt expresia inefabilului care prinde viață prin desenul unei linii melodice simple și a unor versuri trăite și plămădite din dragoste. Sărbătoarea Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos purifică sufletele creștinilor și pregătește trecerea din anul vechi în Anul Nou. Cea de a X-a ediție a festivalului coral de colinde a reunit un buchet de 28 de coruri și ansambluri folclorice din Botoșani, Suceava, Iași, Maramureș, dar și din Ucraina și Republica Moldova.

Juriul, prestigios ca de obicei, a avut în componență pe binecunoscutul și apreciatul dirijor de orchestră și directorul filarmonicii botoșănene, maestrul Liviu BUIUC; alături de domnia sa, a jurizat preotul dirijor de cor Ciprian CURCĂ ATUDOSIEI, care în anul 2018 a obținut trofeul acestui festival cu formația „VOX CAMPUS”, din comuna Capu Câmpului, județul Suceava; nu în ultimul rând, președintele juriului a fost dirijorul Operei din Brașov, maestrul Mircea HOLIARTOC.

Prestigiul festivalului botoșănean de colinde crește de la an la an și aduce pe scenă formații din ce în ce mai valoroase; astfel, ediția din 2019 a prezentat pentru prima dată un cor de la o instituție muzicală universitară, respectiv Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, din Chișinău, Republica Moldova.

De altfel, corurile din Basarabia au venit în număr record și au luat și premii importante, știut fiind că în această țară, soră cu țara noastră, muzica corală este o parte semnificativă a culturii și educației fraților noștri de peste Prut.

Corurile câștigătoare au fost departajate astfel:

TROFEUL „GHEORGHE TIMOFTE”

CORUL FEMININ DE CAMERĂ
„RENAISSANCE”, CHIȘINĂU, REPUBLICA
MOLDOVA, DIRIJOR OXANA FILIP

**SECȚIUNEA A – GRUPURI FOLCLORICE
/ GRUPURI PSALTICE:**

PREMIUL I „GHEORGHE HOLCA”

CORALA „SFÂNTA ECATERINA”, SAT
BUZNEA, JUD. IAȘI, DIRIJOR PR.
ALEXANDRU BACIU

PREMIUL AL II-LEA

GRUPUL PSALTIC „FILOTHEOS”,
BOTOȘANI, DIRIJOR PR. PROF. TEODOR
CENUȘĂ

PREMIUL AL III-LEA

ANSAMBLUL FOLCLORIC „ALUNELU”,
CENTRUL DE CREAȚIE A COPIILOR,
CANTEMIR, REPUBLICA MOLDOVA,
DIRIJOR ANDREI OBREJA

PREMIUL SPECIAL AL JURIULUI

GRUPUL FOLCLORIC „ȚIBLEȘUL”, COM.
GROȘII ȚIBLEȘULUI, JUD. MARAMUREȘ,
DIRIJOR NICOLAE POP

MENTIUNE

GRUPUL FOLCLORIC „ARTIS”, ȘCOALA
POPULARĂ DE ARTE „GEORGE
ENESCU”, BOTOȘANI, DIRIJOR PROF.
VERSAVIA VECLIUC

MENTIUNE

GRUPUL FOLCLORIC „CIMBRIȘOR”,
GLODENI, REP. MOLDOVA, DIRIJOR
LARISA LUNGU

MENTIUNE

GRUPUL FOLCLORIC „CUNUNIȚA”,
GLODENI, REP. MOLDOVA, DIRIJOR ION
BUGA

SECȚIUNEA B – CORURI PE 1 - 2 VOCI:

PREMIUL I „ION PRELIPCEANU”

CORUL „BELCANTO”, ȘCOALA DE
ARTE PENTRU COPII „E. COCA”,
SOROCA, REPUBLICA MOLDOVA,
DIRIJOR LUDMILA SAMARIN

PREMIUL AL II-LEA

CORUL „FANTEZIE”, GLODENI, REP. MOLDOVA, DIRIJOR OLGA GRAB

PREMIUL AL III-LEA

CORUL „SF. TEODORA DE LA SIHLA” AL FILIALEI ATOR ALBEȘTI, JUD. BOTOȘANI, DIRIJOR PR. PROF. TEODOR CENUȘĂ

PREMIUL SPECIAL AL JURIULUI

CORUL „MINI ANGELI”, IAȘI, DIRIJOR OVIDIU MANOLACHE

MENTIUNE

CORUL DE FETE AL LICEULUI „REGINA MARIA”, DOROHOI, JUD. BOTOȘANI, DIRIJOR GHEORGHINA GUȘULEI

SECȚIUNEA C – CORURI PE 3-4 VOCI:**PREMIUL I „GHEORGHE COJOCARU”**

CORUL „BALADA”, MĂGDĂCEȘTI, REP. MOLDOVA, DIRIJOR DIANA MAXIM - CIUTAC

PREMIUL AL II-LEA

CORUL „ARMONIA”, FLOREȘTI, REP. MOLDOVA, DIRIJOR MARIA VIZITIU

PREMIUL AL III-LEA

CORUL „CRAI NOU”, DROCHIA, REP. MOLDOVA, DIRIJOR OXANA GRANEVSCHI

PREMIUL SPECIAL AL JURIULUI

CORUL „ANGELI JUNIOR”, IAȘI, DIRIJOR MIRELA PALAMARIU

MENTIUNE

CORUL „ADORAMUS”, CHIȘINĂU, REP. MOLDOVA, DIRIJOR VASILE OLARU

MENTIUNE

CORUL GOSPODARILOR, VOLOCA, UCRAINA, DIRIJOR **ION BODNAR**

MENTIUNE

CORUL „GEORGE ENESCU”, DOROHOI, JUD. BOTOȘANI, DIRIJOR GHEORGHINA GUȘULEI

„ – Cel mai adevărat *Car frumos cu patru boi*
îl cântă tu, răreșoai...”

Mirel Azamfirei în dialog cu

Ștefania Rareș

...Există în viață, așa cum spunea cineva, întâlniri astrale, momente rarissime care te scot din timpul fizic și te poartă, ineluctabil, într-un alt timp, cel fără de secundar, timpul poveștilor, acolo unde totul este posibil... Întâlnirea cu Ștefania Rareș te face să devii atent, sensibil și să nu scapi niciun cuvânt din spusele domniei sale. Te cucerește cu vorba domoală, cu râsul ei tonic și cu privirea aceea unică, de primadonă seducătoare...

- *Vă propun să pornim cu începutul, doamnă Ștefania Rareș, vorbiți-ne, vă rugăm, de copilăria dumneavoastră.*

- M-am născut în comuna Dumbrăveni, județul Suceava, în acea localitate așezată la porțile Cetății de Scaun a Moldovei lui Ștefan, într-o familie cu opt copii. Tatăl meu a fost tâmplar, mama mea a fost casnică; când aveam 13 ani și jumătate mama mea a murit. Tatăl ne-a rămas credincios nouă și nu s-a mai recăsătorit niciodată, ne-a îngrijit sora cea mare, Constanța, care, mai târziu, s-a căsătorit și ea, avea doi copii, dar ne-a crescut laolaltă pe toți, ne-a spălat, ne-a făcut mâncare, ne-a pregătit pentru viață exact ca o mamă...

Am fost trei fete și cinci băieți; tata avea patru clase primare, pe mama n-am văzut-o niciodată scriind, ne dădea povește bune, eu o consider neștiutoare de carte, așa erau vremurile... Noi, fetele, eram cu mama la treburile casei, cu cusutul, iar băieții erau cu tata. Tatăl meu făcea și case vara, iarna sculpta în stejar și mai făcea și

căciuli, avea vreo 13 oi de astrahan și așa ne-a întreținut pe toți; și pentru că ei nu aveau carte, i-am auzit vorbind: „- Copiii noștri trebuie să știe carte!” și așa ne-a purtat în școală până s-a prăpădit săraca mama mea, după care surorile mele mai mari au preluat rolul de mamă.

- *Ați prins perioada de după război, cu foamete și cu multe lipsuri...*

- ...Am trăit greu după război, ne-au sunat gloanțele pe la urechi, dar atunci nu realizam ce se întâmplă, am trăit și marea foamete... Da, eram copil când era Sâmbăta Paștelui și intrau rușii, au intrat rușii la noi, pe la Suceava, pe la Siret pe unde-au intrat, era în Sâmbăta Paștelui și văd cozonacii aceia frumoși, pe care-i scotea mama din cuptor în tăvile rotunde, mari, că noi, dacă eram zece inși, opt copii și doi părinți, apăi se făcea o covată de aluat, de cozonac, una de pâine, de plăcinte...

și de câte ori vine Paștele, eu am tristețea acelei sâmbete și-o văd pe mama cum scotea cozonacii din cuptor și tata spunea: „- Lasă tăt, femeie c-o intrat rușii...” Asta e... Am trăit și din timpurile alea...

- *Și, cu toate lipsurile, părinții v-au îndemnat și susținut să faceți școală.*

- Mama mea chiar era neștiutoare de carte, tata știa carte, fiindcă era tâmplar, trebuia să știe, să măsoare, să numere, să facă case... Nu ne-am făcut părinții de rușine, fiecare am avut serviciu, Gheorghe a fost pilot militar, Niculai a fost perceptor, Iftime, băiatul cel mai mare, a fost sudor, ceilalți doi, Nicanor și Costică au fost mineri la Dorna Candreni.

Am trecut prin tot felul de etape, că părinții mei, așa cum au fost, ne-au învățat să fim cu capul plecat și „să nu scoatem coasa la drum”, coasa era gurița, să nu cumva să spunem vorbe tăioase...

„- Fata rămâne la noi, dar ea o să fie solistă!”

- *Perioada copilăriei se petrecea în anii '50, o perioadă grea, erați într-o localitate departe de centrele culturale, cum ați reușit să faceți muzică și să aveți succes atât de devreme?*

- Am participat de mic copil la tot felul de concursuri, pentru că m-a selecționat doamna profesoară de muzică Aglaia Stelea, atunci se făceau concursuri între căminele culturale și noi ne băteam în concursurile astea, mai mergeam și în județul Botoșani, mai mergeam și în partea asta, Salcea, Plopeni - și am fost remarcată de către profesorul Grigore Macovei. Mie îmi plăcea că mă duceam cu lumea, cântam, eram desculță, vai de mama noastră...

Eu n-am reușit la examen la medicină, am văzut-o pe mama suferind atât și nu erau mijloace de transport în 1954 când s-a prăpădit, avea un cancer nemilos și trebuiau luate medicamente. Pe mine m-a marcat teribil... Cum s-a întâmplat, eu n-am reușit la medicină și tata a fost foarte supărat și atunci a vorbit cu dirigințele de la poștă, să mă angajeze acolo.

Profesorul Grigore Macovei, care era și directorul Ansamblului „Ciprian Porumbescu” de la Suceava s-a întâlnit cu tata, care mă însoțea la toate concursurile - și-i spune: „-Haralamb, ce mai faci, bre, ce mai face fata matale, care cântă?”. Tata i-a răspuns că e supărat că fata n-a reușit la școală și că a vorbit cu dirigințele de la poștă s-o primească acolo să câștige și ea un bănuț. Atunci dl Macovei i-a propus: „- Măi, Haralamb, adu-o la noi, avem peste câteva săptămâni un concurs și o angajăm în

cor la noi, la Suceava; are voce, e frumușică, e păcat de ea...” Așa că m-a îndopat bine tata cu mămăligă și cu ceapă, că se spune că ceapa face giers, adică glas.

M-am dus la concurs la Suceava, cu tata de mână. Și după ce s-a terminat concursul, a venit profesorul Grigore și i-a zis lui tata: „– Măi, bădie Haralamb, fata, dac-o băgăm în cor, strică tot; fata rămâne la noi, dar ea o să fie solistă!” „–Cum adică?” „–Deocamdată, o angajăm pe trei luni și dacă fata o să fie cuminte și o să-și vadă de treabă, va face carieră...”

Am avut parte de o meserie pe care nu credeam că o s-o fac, dar iată că nu e cum vrea omul, e cum vrea Domnul... Tatăl meu avea voce și cred că pe dânsul l-am moștenit.

...Eu am fost penultima, când m-a dus de mână tata la Suceava, fratele meu cel mai mare, Iftime, i-a spus tatei: „–Dac-o faci cântăreață, eu îi rup șapte coaste, cum s-o duci mata s-o faci cântăreață...” N-a vorbit cu mine ani de zile... Pe urmă se mândrea cu mine, „–Vine Fânica acasă...”, umbla în buzunar cu ziarele care scriau despre mine.

Așadar, în 1959 am intrat la Ansamblul „Ciprian Porumbescu”, iar după trei luni mi-au făcut contract definitiv. În perioada aceea, am bătut cu talpa toată regiunea Suceava.

... În Suceava am stat la doamna Țuca, pe strada Cetății; stăteam patru fete într-o cameră, eu și trei fete de la balet. Eram amărâte, ne bătea gerul pe la picioare, de crăpa tureatca de la botine. Am primit o leafă de 900 de lei pe lună, dar din banii ăștia trebuia să plătești chiria, să mănânci, să te îmbraci, dar norocul meu a fost că sora mea cea mai mare îmi trimitea, în fiecare duminică, o găină fiartă într-o oală mare cu supă și făcea o mămăligă pe care o așeza într-o pernă, iar cumnatul meu le aducea la Suceava.

- La 20 de ani sunteți solistă la Suceava, apoi, peste numai doi ani, în 1961, „cuceriti” Bucureștiul. Cum a fost posibil?!

- În 1961, fiecare ansamblu profesionist din București a selectat câte un solist din fiecare regiune a țării; am intrat în această selecție, inspector la ministerul culturii era Eugen Ioniță, care m-a propus la concurs pentru Ansamblul „Ciocârlia”, dar acolo era Angela Moldovan și atunci Viorel Doboș, care era în comisie, a zis că fata asta vine la mine, la Ansamblul „Perinița”. Dar... trebuia să dau un alt concurs. Ei și nu vă spun, când m-am prezentat la concurs, m-au trecut toate apele, de-am crezut că altceva se-ntâmplă cu mine, am început să cânt fals, la care Viorel Doboș, care mă auzise la examenul de la Ciocârlia, unde cântasem bine, m-a oprit și mi-a zis „– Ce se întâmplă? Aici nu te omoară nimeni... Oprește-te, o iei de la început!” Eram transpirată toată...

În comisie erau nouă bărbați, era George Sbârcea, era și primarul capitalei, care trebuia să dea aprobare pentru buletin de București, care nu se obținea ușor, apoi tot el dădea și repartiția de casă, dacă reușeai la concurs. Mai era în comisie și o femeie, blondă, frumoasă - și m-am gândit că dacă cineva mă rade, asta mă rade. Ei, ce credeți că s-a întâmplat, acea femeie frumoasă de care mie îmi era frică, aceasta a fost mai târziu profesoara mea de canto, timp de nouă ani; este vorba despre profesoara Geta Bălan.

... Și am luat-o de la început și am cântat doina „Vină, bade, de la plug, că mă arde ia pe trup,/ Las să-ți ardă cât de mult, eu nu plec azi de la plug.” După concurs a venit șeful de cadre, Călin îl chema, care mi-a zis că am contract definitiv la Perinița!

„- Dacă anul avea 365 de zile, ansamblul nostru făcea 700-800 de spectacole pe an!”

- Care era atmosfera de lucru la Ansamblul Perinița?

- Pe atunci, la ansamblurile profesionale - și la Suceava și la București, orele de canto erau de trei ori pe săptămână, teorie și solfegii de două ori pe săptămână, istoria muzicii la fel. Cine nu avea terminat liceul, mergea după-amiaza la cursuri serale. Instituția te angaja pentru că erai talentat, dar după aceea te susținea ca să obții o diplomă și să știi carte. Aveam și ore de balet, aveam folcloriști, era profesorul Constantin Prichici, maestrul Comișel, Iacob Ciortea... Am bătut țara cu maestrul Constantin Arvinte, care trăiește și astăzi.

Noi aveam un volum de lucru, eram pe autofinanțare, trebuia să câștigi ca să ai salariu. Dacă anul avea 365 de zile, ansamblul nostru făcea 700-800 de spectacole pe an, liberul nostru era luna. La noi era uzină, de aceea toate ansamblurile mari aveau nume și renume în lume, pentru că au avut la bază munca, studiul, am fost pregătiți de către cei mai mari profesioniști ai țării.

- Erați o tânără speranță, aveți 22 de ani, veneți din „provincie” în capitală. Cum au fost primele spectacole?

- Aveam cozi mari, eram simplă, nu mă fardam, eram așa cum m-a lăsat Dumnezeu. Când am intrat pe scenă, a început lumea să aplaude și eu nu știam de ce, eu la Suceava nu am făcut concerte pe scene mari, acolo am bătut Cajvana, Marginea, Dumbrăveni, prin noroaie, pe tractoare, ca să facem culegeri.

Am fost distribuită în primul spectacol al ansamblului Perinița, în 1961, în spectacolul

„București, inima țării”. O să mă întrebați de unde a plecat norocul meu; era ministrul culturii atunci Constanța Crăciun, o femeie de care toată lumea avea frică, dacă se auzea că vine la o vizionare, toată lumea înțepenea. Ei, eu am avut norocul ca această femeie să-i spună lui Viorel Doboș, care era director la Perinița „- Viorele, asta-i româncă, solista care trebuie să spargă granițele țării!”

Eu am fost propusă pentru străinătate și am luat la concursurile din afară locul I, nu i-am făcut de râs și Constanța Crăciun a fost norocul meu.

- Au venit apoi turneele în străinătate...

- Primul turneu era în Iugoslavia, Italia, Franța, Elveția... Și cine credeți că a plecat în turneul acesta? Eu. Cântam „Frumușică și drăguță,

bine-mi șade țărăncuță”, pe care a orchestrat-o Constantin Arvinte, țucu-i sufletul, pe care-l iubesc și cu care mă mai întâlnesc și acum prin jurii, pe la concursuri și ne amintim de toate astea. În primele turnee am mers cu trenul, dar nu cu vagon de dormit, erau vagoane normale, cu bănci de lemn, aveam valize de carton toți.

Numai în Australia nu am ajuns, am cutreierat toată lumea, toată Europa, de Est și de Vest, apoi Liban, Kuweit, Mexic, Brazilia, Japonia, America de Nord, China, Mongolia, Vietnam... În Israel am fost de 16 ori, am primit acolo Premiul Oscar Israel Tel-Aviv, eu, împreună cu Stela Popescu și Alexandru Arșinel. Pe unde am mers, românii care erau plecați din țară după al doilea război mondial stăteau la coadă să intre la concerte, ei voiau să audă limba română și cântecele noastre vechi românești; făceai succes și cu o doină de jale și cu o băută moldovenească și cu un cântec oltenesc și am văzut multe lacrimi și am văzut multe bucurii. Veneau mulți oameni cu stare, erau bogați, dar săraci în sufletul lor...

- *Aveți tot timpul pe scenă un costum popular de excepție, știu că sunteți foarte pasionată de acest domeniu.*

- Am învățat să cos de la mama. Noi, fetele, asta făceam iarna, coseam costume naționale, cămăși naționale, ca bărbații să iasă de Paște cu cămeși noi, cu brăie noi. Costumul pe care l-ați văzut la Botoșani numai poala e făcută de mine, ia e de mireasă de Vatra Dornei. Eu mi-am cusut singură costume, surorile mele la fel, am mai și primit, dar eu știu să cos frumos, să creez modele, că asta am învățat de la mama mea. Când aveam câte două concerte pe zi, pe stadioane, în case de cultură și stăteam câte 8-10 ore, atunci, în pauză, până îmi venea mie rândul, coseam ceva sau făceam macrameuri. Mi-am cusut cămăși cu mărgel, poale cu mărgel, am făcut dantele, am făcut

macrameuri de-am dat cadouri în străinătate pe unde m-am dus. Și acum îmi croiesc câte ceva din materialele adunate.

„– Fata lui tata, ești frumoasă, cânti frumos...”

- *Ați fost o artistă privilegiată, ați cântat multor șefi de stat și de guvern.*

- În 1961, primul meu contact a fost atunci când Gheorghe-Gheorghiu Dej l-a primit pe Secretarul General O.N.U., am cântat cu Nicu Stănescu, la urmă a venit Gheorghiu Dej și m-a tras de coadă și mi-a zis „– Fata lui tata, ești frumoasă, cânti frumos...” Eram în lista de protocol a șefilor de stat care vizitau România. Când venea un șef de stat, se făcea un spectacol de gală, după care urma o recepție. Am cântat lui Ronald Reagan, Erich Honecker, Vasili Brejnev, Indira Gandhi, Charles de Gaulle, Șahul Iranului, Ministrul Apărării al Israelului Moshe Dayan.

- *Ați primit și multe premii și medalii.*

- În 1968 am primit de la Ceaușescu Ordinul „Meritul Cultural” și „Medalia Muncii”, iar Ion Iliescu mi-a conferit Medalia Serviciul Credincios. Sunt cetățean de onoare al orașului Suceava, al comunei Dumbrăveni și al comunei Rădășeni.

- *În cariera dv., de mai bine de 60 de ani, ați cântat cu cele mai mari orchestre, cu cei mai buni artiști și cu cei mai buni dirijori, fără îndoială. Vorbiți-ne despre ei.*

- Am cântat sub bagheta celor mai mari dirijori ai țării, am început la „Perinița” cu maestrul Budișteanu și cu Viorel Doboș, am cântat cu Nicu Stănescu, Radu Voinescu, ei sunt cei cu care am făcut și imprimările la Electrecord, apoi cu maestrul Constantin Arvinte, deci

norocul meu au fost acești dirijori și unul dintre dirijorii care m-a ajutat, criticându-mă și, deși m-am supărat, mi-a prins bine, l-am iubit și-l iubesc oriunde-o fi pe lumea cealaltă, a fost maestrul Ionel Budișteanu, era un magician când dirija...

Am cântat cu Rodica Bujor, care a fost și la noi, la Perinița, Ana Pop Corondan, Ion Luican, Ștefan Lăzărescu, Emil Gavriș, Ioana Radu, Mia Braia, vorbesc de generația veche, aceasta este trupa pe care eu am găsit-o la Ansamblul „Perinița”, stăteam tot timpul la arlechin și astfel am învățat din modul cum cântau și evoluau pe scenă.

M-a iubit Ioana Radu, mi-a spus odată „- Cel mai frumos <<Car frumos cu patru boi>> îl cânti tu, răreșoiaio...” De la ea am învățat romanța, am cunoscut-o și ca om, era un om dur, dar, în același timp, era scumpă, era și hazlie, când era de înjurat te înjura, când era de laudat, te lauda.

Am cântat cu toate orchestrele din țară, cu Ciocârlia, Doina Armatei, Orchestra „Barbu Lăutaru”, inclusiv cu Botoșaniul; maestrul Weber, care era dirijor la filarmonică, ne chema pe mine și pe George Hazgan în fiecare sezon, că acolo era vorba de plan financiar... Ne luau și în ziua de Paște.

- Cum apreciați că este folclorul azi, în comparație cu 40-50 de ani în urmă ?

- Știți că o femeie, înainte de a face pâinea, cerne făina, da? Așa va fi și cu cântăreții, apăruiți ca și ciupercile după ploaie, care plătesc bani pe la televiziuni să apară, să ajungă mari artiști. Degeaba fac conservator, dacă prin sufletul lor nu trăiesc ceea ce spune cântecul.

Ce se întâmplă acum, eu nu generalizez, dar unii fac muzică de tarabă, am auzit pe

cântecul Mariei Tănase „Mărie și Mărioară” pus un text comercial, deci eu numesc asta prostituție muzicală.

Eu am făcut meserie cu cântecul pe care l-am luat de la omul care ținea coarnele plugului și care pleca din sufletul lui, din simțământul lui. Repertoriul meu nu l-am luat de la unul și de la altul, eu repertoriul mi l-am făcut cu acești maeștri pe care vi i-am enumerat: Prichici, Ciortea, Arvinte, cu maeștri de folclor. Mi-am cumpărat un casetofon Tesla, cum era pe atunci, casetele le am și acum.

Interpreții de muzică populară trebuie să păstreze ce a simțit țărănul român și a pus în poezia lui, pentru că cea mai frumoasă poezie e a țărănului român.

Nu vreau să trec, fără a lauda o bună parte din fete și băieți, care încearcă și luptă să se lanseze și pe bună dreptate, au și glas, au și texte frumoase, am auzit tineri jos pălăria,

doar aceștia vor rămâne!

Pentru cei care vor într-adevăr să devină valoare pentru meseria lor și pentru a fi iubiți de public, avem încă Institut de Folclor, unde sunt specialiști care au culegeri de zeci de ani în urmă, avem încă profesori folcloriști de vârsta mea, care știu multe, de la aceștia trebuie să învețe. Tinerii interpreți trebuie să-și aleagă piese care pot sensibiliza pe cel ce te ascultă și așa te va ține minte.

Secretul succesului meu a fost că m-am găsit, de tânără, sub mâna unor mari personalități și am respectat ceea ce mi s-a spus, am scrâșnit din dinți dacă nu mi-a convenit, am păstrat comentariul pentru mine, nu l-am spus nimănui și am mers înainte.

Viorel Doboș spunea despre mine:

„– Pe Ștefania Rareș poți s-o pui la coarnele plugului, că merg boii singuri, numai dacă le cântă ea.”

Am iubit această meserie ca pe anafura din biserică. Eu am fost un copil sărac și am rămas țărancă aia, așa cum m-a născut mama. Cum se zice în popor „– Asta n-a avut clopoței de poală”, nu poate să-mi spună nimeni nimic, obrazul meu a rămas curat, rămân cu fruntea sus.

- Spuneți-ne ceva despre spiritualitate...

- Știți ceva, aproape că mi-e frică să vorbesc, pentru că eu am crescut într-o casă unde mama ne pune să ne spălăm, să ne închinăm, dacă era sărbătoare să luăm anafură, nu se culca nimeni seara fără să se închine și nu am plecat la școală fără să spunem Tatăl nostru.

Acum, în timpul acestei pandemii de coronavirus, sunt tristă, îmi caut de lucru, am foarte multe costume naționale pe care le-am

neglijat, aștept și eu să trească această perioadă nefericită...

Eu, dacă sunt necăjită, îi mulțumesc lui Dumnezeu că-mi dă putere să duc necazul, dacă sunt bucuroasă, îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru ce-mi dă și nu m-am despărțit de Dumnezeu niciodată, nu mă pot despărți de Maica Domnului, nu mă pot despărți de Iisus Hristos, nu pot să nu-L slăvesc pe Dumnezeu. Prin câte necazuri am trecut eu, numai Cel de Sus mi-a dat putere, mulțumesc că mă mai ține și azi, pentru că n-am crezut că la anii mei o să mă mai ajute Dumnezeu să cânt în direct, să mai fac niște sute de kilometri, să fac un concert și să mă mai întorc înapoi, cui se datorează asta decât Celui ce L-am slăvit și-L iubesc. Atât.

...Poate c-o da Dumnezeu să ne liniștim și-oi veni o dată acolo, să ne așezăm pe-un câmp cu iarbă și să povestim. Să ne-ajute bunul Dumnezeu să trecem necazul acesta, să ne țină sănătoși!

Academia de Muzică și Studiul Sunetului „George Enescu” de la Mihăileni, centru de exelență în studiul muzicii

Te 4 mai, în urmă cu 65 de ani, se stingea din viață singur, sărac, dar pătruns de aceeași bunătate care l-a caracterizat întreaga viață, unul dintre cei mai mari artiști pe care România i-a dăruit lumii.

Pe 7 mai 1955, trupul neînsuflit al lui George Enescu era dus la Biserica românească din Paris, unde i-a fost săvârșită slujba religioasă ortodoxă, după care a fost îngropat în cimitirul istoric „Pere Lachaise” din Paris.

Pentru George Enescu, Botoșanii au însemnat mai presus de toate Liveni, Dorohoi și Mihăileni. Locuri în care s-a întors de fiecare dată chiar și din îndepărtate Americi sau din luminosul Paris.

Comuniștii care l-au alungat din țară au știut să își joace cartea în așa fel încât să folosească în avantajul lor numele lui Enescu. Știindu-l grav bolnav la Paris, în martie 1954, Sfatul Raional Dorohoi transmite către Direcția Muzee și Monumente Istorice din cadrul Ministerului Culturii o notă informativă asupra casei compozitorului George Enescu din orașul Dorohoi, dar și asupra casei de la Liveni. În adresa respectivă (nr.3339 din 24 martie 1954) se consemnează faptul că, „din eroare, casa de la Liveni unde s-a născut George Enescu a fost stricată de autoritățile Sfatului Popular în 1949”.

Peste mai bine de un an, pe 17 mai 1955 (la două săptămâni de la trecerea în veșnicie a compozitorului George Enescu), Sfatul Popular Dorohoi scrie o nouă adresă către ministerul Culturii (Serviciul Muzee și Monumente Istorice), de această dată formulând o serie de propuneri privind înființarea caselor memoriale George Enescu în localitățile Liveni și Dorohoi.

După alte trei săptămâni, Ministerul Culturii își dă acordul cu privire la propunerile formulate de către autoritățile dorohoiene privind obiectivele memoriale George Enescu din Liveni și Dorohoi. Totodată, Ministerul Culturii își exprimă acordul ca în locuința din Dorohoi să se amenajeze o casă memorială care să adăpostească tot mobilierul autentic ce se găsește în localitate (cf. Muzeul Județean Botoșani - “Memoria arhivelor botoșănene. George Enescu”, Editura PIM, Iași, 2016)

Urmare a acestei adrese, la Dorohoi sosește, două săptămâni mai târziu, reprezentantul Uniunii Compozitorilor din RPR, Viorel Cosma (30 martie 1923 - 15 august 2017). În ședința din 25 iulie 1955, muzicologul Viorel Cosma propune refacerea casei și împrejmuirea ei, precum și refacerea puțului din curtea de la Liveni. Mai mult, reprezentantul Uniunii Compozitorilor

solicită și amenajarea unui cămin cultural la Liveni, iar între timp electrificarea satului. Dar, surprinzător, în procesul-verbal al ședinței se mai consemnează (cu sublinierea textului): „La Mihăileni este casa mamei compozitorului și trebuie ca aceștia să i se acorde o atenție deosebită. Se va îngriji mormântul mamei maestrului de la Mihăileni”.

La fel ca și Eminescu, cel care a lăsat versuri nemuritoare despre mama sa, și Enescu a manifestat o dragoste aparte față de cea care l-a născut, crescut și educat.

Maria Cosmovici-Enescu, mama compozitorului, era născută în Mihăileni, fiică a preotului Ioan Cosmovici și a Zenoviei. A moștenit calitățile muzicale ale tatălui, care era un „pianist excelent și un improvizator remarcabil”, după cum însuși George Enescu mărturisea. După ce a absolvit școala secundară la Cernăuți, s-a căsătorit cu Costache Enescu, cel cu care avea să împartă o viață de familie marcată de suferințele provocate de decesele succesive ale copiilor (patru copii s-au născut morți, alți șapte au murit înainte de a împlini 12 ani).

George, născut în 1881, a fost singurul care a supraviețuit, motiv pentru care mama s-a dedicat trup și suflet educației și creșterii. A suportat foarte greu depărtarea fiului său, chiar de când acesta, la doar 7 ani, a plecat la Viena.

Despărțirea de soț a adâncit singurătatea, pe care Maria Cosmovici a încercat să o ostiească o vreme la Văratec, unde a avut o scurtă experiență monahală. În final s-a retras, însă, la Mihăileni, unde l-a așteptat mereu pe fiul său să revină din lungile călătorii muzicale. A fost înmormântată în cimitirul de la Mihăileni, locul unde George a revenit deseori.

„Mama mea era... mama! Aceasta spune tot. O mamă admirabilă, duioasă, prea iubitoare poate. Aș putea să mă plâng doar că nu am fost numai un copil răsfățat, ci și un copil iubit peste măsură, până la sufocare” (George Enescu, cf. Viorel Cosma, „Enescu azi. Premise la redimensionarea personalității și operei”, 1981).

Casa Enescu de la Mihăileni, „un centru de excelență în studiul muzicii”.

Despre salvarea, dar mai ales transformarea unui obiectiv cultural, de la ruină la important centru cultural, stăm de vorbă cu Raluca Marțiș, de la Fundația Pro Patrimonio. Un parcurs în timp și despre planurile care vor face din Mihăileni un spațiu prin excelență enescian.

Florentina Toniță: Ne aflăm la 7 ani distanță de momentul în care vocea unei pianiste, și vorbim despre Raluca Știrbăț, trăgea un dureros semnal de alarmă: la Mihăileni, în

Botoșani, casa bunicilor lui George Enescu se prăbușește. Fundația Pro Patrimonio a răspuns prompt acestui apel. Pe cine ați avut alături pe acest drum?

Raluca Marțiș: Proiectul de intervenție de urgență privind salvarea și reabilitarea Casei „George Enescu” din Mihăileni, județul Botoșani, a pornit în 2013, din inițiativa pianistei Raluca Știrbăț, președinta Societății Internaționale „George Enescu” din Viena. Fundația Pro Patrimonio, Ordinul Arhitecților din România - filiala București și Fundația „Remember Enescu”, al cărei președinte este violonistul Alexandru Tomescu, s-au solidarizat pentru a salva responsabil un reper de importanță majoră pentru identitatea națională și patrimoniul cultural european. Prin strădania Ralucăi Știrbăț, casa părintească [~1775-1830] a mamei compozitorului George Enescu, Maria Cosmovici, a fost clasată ca monument istoric în octombrie 2014 (cod LMI BT-IV-m-B-21063).

Proiectul de salvare a Casei Enescu din Mihăileni a pornit și continuă ca un efort comun, în care entități private, persoane fizice și juridice, sprijină financiar sau în natură tot efortul de restaurare. Din 2014 până acum am desfășurat peste 15 evenimente care au strâns donații în favoarea Casei „George Enescu” de la Mihăileni. Au fost

ținute concerte caritabile la Londra, Paris și București de către violonistul Alexandru Tomescu și pianista Raluca Știrbăț. Anul trecut am primit sprijin financiar salutar din partea familiilor boierești vechi, reprezentate de către doamna Ileana Kripp, domnul Mihai Ghyka, domnul Constantin Șerban Cantacuzino, doamna Irina Cantacuzino și domnul Grigore Ghyka, cu ajutorul cărora am putut cumpăra ultima treime a casei, Fundația Pro Patrimonio devenind proprietarul unic al monumentului.

F.T.: *În virtutea acestui fapt – de proprietar al obiectivului de la Mihăileni – activitatea viitoare va fi coordonată doar de către Fundație sau veți coopera și cu factori locali, și vorbim aici despre școală, primărie, biserică?*

R.M.: Urmând politica generală a fundației desfășurată de-a lungul a 20 de ani, intervențiile de salvare ale unui monument se fac constant împreună și pentru comunitatea locală. Toate celelalte obiective Pro Patrimonio sunt spații vii care sunt utilizate în scop cultural sau educațional de comunitatea locală, exemplu Vila Golescu din Câmpulung Muscel, Biserica de Lemn de la Urși, Conacul P.P. Carp de la Țibănești etc. Și în cazul Casei „George Enescu” de la Mihăileni ne dorim să identificăm parteneri locali cu care să putem colabora.

În urma dezvoltării parteneriatului cu UiPath Foundation avem deja un partener local, un profesor de muzică și un profesor asistent cu care vom dezvolta programul de educație muzicală dedicat copiilor din comunitățile locale limitrofe. Sperăm ca după ce se va liniști această perioadă afectată de epidemia de COVID-19 să putem porni împreună Future Acceleration Program, proiect de sprijin integrat pentru acces la educație, în care 20 de copii din familii vulnerabile care provin din comunitățile din jurul Casei "George Enescu" să poată fi susținuți să aibă acces la educație de calitate.

F.T.: Aveți în vedere crearea unui circuit care să includă și cimitirul, luând în discuție faptul că acolo este înmormântată mama lui George Enescu?

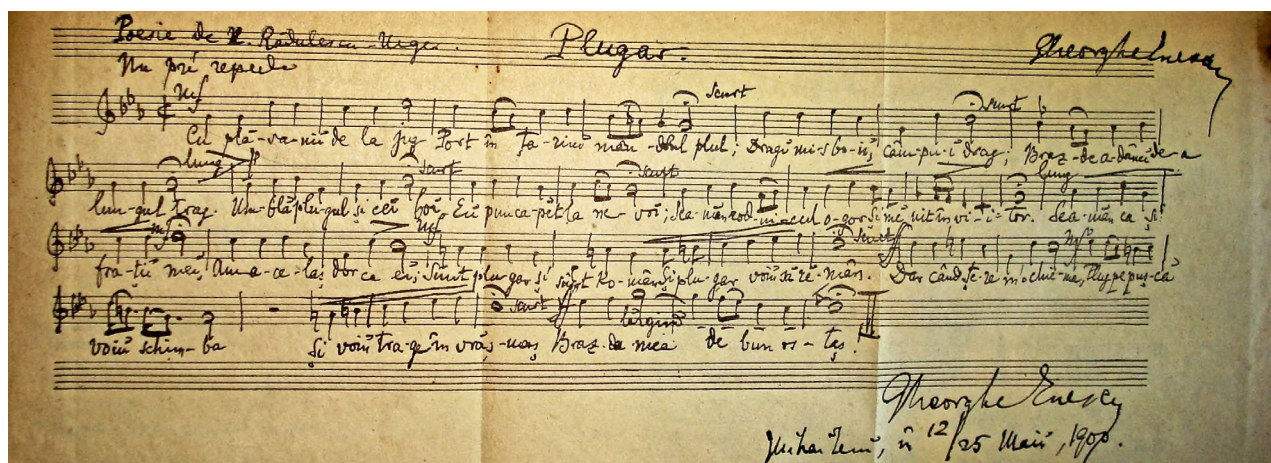
R.M.: Cimitirul este un loc foarte pitoresc care poate fi avut în vedere în crearea unui tur ghidat. În fapt, una dintre direcțiile pe care fundația merge în raport cu obiectivele de patrimoniu în care se implică este și aceea de a cartea zona înconjurătoare pentru a identifica resursele locale, peisajul cultural, culinar, meșteșugăresc, istoric. Vechiul târg al Mihăilenilor a fost un spațiu foarte activ până în război, iar zona are o îndelungată tradiție instrumentală și vocală încă prezentă.

F.T.: Cum se situează obiectivul de la Mihăileni în raport cu cele de la Liveni și Dorohoi? Ce statut va avea Casa Enescu - din punct de vedere

administrativ, cultural - și cum se va integra ea în comunitate?

R.M.: Integrarea Casei Enescu din Mihăileni în circuitul cultural și educațional se face prin crearea Academiei de Muzică și Studiul Sunetului „George Enescu” din Mihăileni, care își propune să funcționeze ca un centru de excelență în studiul muzicii. Aceasta va aduce împreună atât componenta memorială, cât și cea de educație muzicală. Va putea să găzduiască rezidențe artistice, profesori, în timp ce spații adiacente aflate în vecinătatea casei memoriale vor găzdui tineri studenți și vizitatori. Modulul de educație, Academia de Muzică și Educație pentru Copii la Casa George Enescu din Mihăileni este parte a acestui program mai amplu și va implica mai ales copiii din zonă, oferindu-le șansa la educație de calitate și un mediu cultural inedit aproape de familiile și gospodăriile lor.

Folosirea unei case istorice de patrimoniu ca instrument pentru educația copiilor și închegarea unei comunități în jurul ei este strategia prin care Fundația Pro Patrimonio a reușit să salveze și alte monumente. În felul acesta, Casa „George Enescu” din Mihăileni va fi păstrată și apreciată. Ea este singura casă memorială a lui George Enescu din România care onorează memoria compozitorului prin educație și cultură muzicală activă, valorificându-i în mod creativ moștenirea. Poate din lipsa finanțării și a unei abordări aduse în contemporan, casele din Liveni și Dorohoi sunt niște muzee inactive. Procesul de salvare a casei de la Mihăileni a fost unul

iterativ, prin pași mici, ascultând și încercând să înțelegem nevoile și dorințele localnicilor. Aceștia, mulți dintre ei, au lucrat în străinătate și odată întorși acasă își doresc și pentru copiii lor sisteme educative comparabile și multidisciplinare, chiar și în mediul rural.

F.T.: *Care sunt planurile pentru următorii ani? Concerte, școli de vară, activități cu copii, rezidențe artistice?*

R.M.: Salvarea și integrarea firească a acestui monument în comunitatea locală, precum și deschiderea Academiei de Muzică și Educație pentru Copii la Casa „George Enescu” din Mihăileni, împreună cu Future Acceleration Program, constituie împreună proiectul strategic al anului 2020. Tot anul acesta, în vară, ne doream să organizăm o săptămână intensivă de ateliere nonformale de educație culturală, estetică și de meșteșuguri în cadrul Zilelor Muzicii la Casa „George Enescu”. Deocamdată, aceste proiecte vor fi amânate până la momentul în care se vor putea organiza din nou reuniuni publice.

Suntem conștienți de faptul că dispariția acestei case ar duce la dispariția unei bucăți puternice din memoria lui George Enescu. Conservarea și grija pentru căminul lui Enescu sunt esențiale, o responsabilitate de importanță majoră pentru noi toți pentru protejarea moștenirii culturale europene. Casa Enescu va deveni locul în care mari muzicieni se vor conecta cu tineri talentați, la începutul drumului.

Academia de Muzică și Studiul Sunetului George Enescu din Mihăileni va aduce împreună atât componenta memorială, cât și cea de educație muzicală. Va putea să găzduiască 1-2 rezidențe artistice, profesorii, în timp ce spații adiacente aflate în vecinătatea casei memoriale vor găzdui studenți virtuosi. Pe lângă academie, proiectul, așa cum am mai spus, va avea în vedere și comunitatea locală, implicând copiii din zonă și oferindu-le șansa la educație de calitate și un mediu cultural aproape de casele lor.

Academia va oferi rara oportunitate de a învăța de la muzicieni experimentați, profesori recunoscuți la nivel internațional, de a porni o comunitate de tineri talentați din toată lumea și va oferi o combinație de traininguri și cursuri intensive. Ideea Studiului Sunetului va deveni un punct de atracție important pentru comunitatea de muzicieni și iubitori de muzică clasică internațională în pitorescul Mihăileni, unde memoria lui Enescu e strâns legată de peisaje și atmosfera rurală.

F.T.: *La Mihăileni va ajunge și pianul despre care arhitectul Șerban Sturdza, președintele Fundației Pro Patrimonio, spune că a aparținut familiei Vulcănescu? A cântat Dinu Lipatti la acest pian?*

R.M.: Povestea pianului este foarte interesantă și va face subiectul unei expuneri dedicate ei. În acest moment beneficiem de această donație, dar, datorită perioadei de distanțare socială, pianul nu a putut fi transportat la restaurator și apoi la Mihăileni. Pianul are trasabilitate în acte, a aparținut lui Mircea Vulcănescu și a fost un pian la care au cântat mulți artiști, Dinu Lipatti și Johnny Răducănu ca să spunem câteva nume.

F.T.: *Cum va arăta Casa Enescu pentru turiștii care vor ajunge la Mihăileni?*

R.M.: Casa memorială va fi remobilată pentru a crea o atmosferă autentică, mai multe piese de mobilier au fost salvate și restaurate. Prioritatea, în acest moment, este însă să trecem de această perioadă dificilă și în paralel să continuăm strângerea de fonduri necesare pentru finalizarea renovării și revitalizarea Casei Enescu, așa că fiecare donație este foarte necesară și apreciată. Sperăm că proiectul se va bucura de susținători care îi înțeleg importanța și că va deveni, în curând, realitate.

Florentina Toniță

Marcel Alexa

pictorul familiar cu universul patriarhal

Înd folosim termenul de patriarhal în ceea ce-l privește pe Marcel Alexa, ne permitem să afirmăm că are o abordare exhaustivă. Nu este o exagerare, deoarece interesul său este dozat în aceeași măsură, atât pentru interiorul țărănesc, cât și pentru spațiul sacru în care a fost ridicată gospodăria țărănească. Bineînțeles că spiritul creativ nu poate fi limitativ, în acest sens, colțurile importante ale casei din mediul rural sunt evidențiate: colțul cu vatra care este completat și de blidarul cu acele vase trebuincioase pregătirii bucatelor și, nu adeseori, unghiurile din care este zugrăvit un anume colț diferă, creând impresia că artistul a fotografiat și a dorit aceste secvențe din perspective diferite. Nu lipsește inventarul obiectelor de uz gospodăresc: oala de lapte, strachina, oala de sarmale, covata și donița.

Inventivitatea o regăsim uneori și în cazul florilor de grădină opulent aranjate în vasele de lut și așezate pe suprafața vetrei chiar pentru a fi pictate. De asemenea, prepeleagul improvizat de gospodar unde oalele sunt puse să se scurgă pe gard oferă o secvență pitorească, mai ales că au drept fundal fereastra casei. Tot din interiorul casei un punct de greutate este colțul cu icoana, acoperită delicat cu ștergarul țesut la stative în formă de fluture, în care i se oferă privitorului o lecție de minuțiozitate în surprinderea detaliilor reprezentative. Uneori, instantaneele din casa țărănească nu respectă întotdeauna canoanele impuse și cunoscute de către etnografi, dar atmosfera de cultură tradițională este prezentă.

Tipul arhaic de locuință, referindu-ne la casa cu o singură încăpere, numită monocelulară,

care presupune amenajarea interiorului „pe colțuri”, este completat cu acel tip cu plan dezvoltat și figurează în multe lucrări, nelipsind tinda ca un spațiu de trecere care permitea și intrarea în casă, dar și un spațiu de sub acoperiș.

La casa cu două încăperi nu lipsește prispa, cu acea funcție de protejare a fundației casei sau drept loc de odihnă, care a fost ridicată inițial doar de-a lungul fațadei principale a acesteia. Evoluția locuinței tradiționale, de la simplu la compus, este o caracteristică pentru locuința tradițională populară și o preferință a artistului Marcel Alexa să ni le zugrăvească și pe cele bicamerale sau pe cele tricamerale, generalizate începând cu secolul al XIX-lea.

În legătură cu tematica legată de mediul rural, nu e de mirare că artistul mărturisește că nu a fost o alegere pur întâmplătoare, deoarece „i-a fost insuflată de mămuca și tătuca lui de la Albești”. Astfel, s-a născut și a crescut tocmai în acest mediu, iar în mentalul său au rămas impregnate multe frânturi din universul patriarhal: „umblam prin odrobeie sus în podul casei sau mai bine zis, bojbaia prin pod, acest fapt era plăcerea mea cea mai mare”. De asemenea, își mai amintește că „mămuca” cocea pâine de mai multe ori pe an în cuptorul vetrei din camera de locuit, că din gospodărie nu lipseau stativele, obiectele de uz caznic și chiar uneltele pentru munca pământului. Tot „mămuca” repara mai mereu cuptorul, atât în interior, cât și în exterior, dar „lutuia” și casa, iar „tătuca”, și fierar, și căruțaș, petrecea mult cu ai lui boi și cai. Sentimentele trăite și simțite, copil fiind, au ajuns ca teme în propriile creații artistice, deoarece eul artistului a simțit că acel spațiu binecuvântat este un spațiu al ocrotirii autentice. Din acest motiv, creațiile sunt o

manieră de evadare și de protejare a ființei sale. O altă preocupare este cea pentru natura statică care ajunge „să inventarieze” mai toate florile superbe din grădină sau de pe câmpuri. Însuși domnul profesor Victor Hreniuc, al cărui ucenic a fost Marcel Alexa, nu s-a sfiit să recunoască că pictarea acestora „este la îndemâna ta”, cu alte cuvinte a intuit talentul nativ al artistului. Așadar, plăcerea supremă a devenit ca să așeze șevaletul în grădină sau în locuri mai retrase și să surprindă gingășia, suplețea, ingeniozitatea și unicitatea fiecărei flori în parte. Uneori, le aranjează în vase de lut căci mărturisește că nu trebuie neapărat să fi grădinar ca să știi că tăind dintr-o tufă mare de crengi nu este o greșală, ba, din contră, ajută florile acelea să se regenereze. De-a lungul vremii a pictat hortensii, bulgări de zăpadă, stânjenei, maci, margarete, liliac alb sau mov,

dalii albe sau magnolii albe. Multitudinea de flori nu este deloc de neglijat, maniera aparte de a le picta este una bine individualizată, artistul intuiește gingășia aparte a acestora, completată de eleganța duioasă afișată chiar din locul de unde a crescut, fiecare în parte se completează uimitor de natural, prezența discretă a uneia este întregită de a celeilalte sau a celorlalte.

Cromatica folosită denotă o stăpânire a nuanțelor derivate din culori și, în același timp, o dozare echilibrată a culorilor în ansamblu. Precizia contururilor florilor fixează naturalețea de neegalat a acestora, care aparțin grădinilor de altădată din vechiul Botoșani.

Regretatul profesor Aurel Dorcu, într-una dintre cronicile scrise pentru Marcel Alexa, concluziona: „Florile sale plac, sunt frumoase, întrucât sunt aidoma suratelor lor din natură, dar sunt colorate și luminate cu har artistic, încât sunt sensibilizate.”

În lucrările sale, secvențele redată încearcă o trecere propriu-zisă în revistă a interiorului țăranesc, completat cu aspecte evolutive ale arhitecturii tradiționale din mediul rural, iar ca o împlinire finală a universului patriarhal și a locului de viață a omului iubitor de natură este varietatea florală ce îmbogățește spațiul înconjurător în care a fost ridicată locuința.

Margareta Mihalache

Botoșanii au inspirat, de-a lungul timpului, numeroși artiști plastici, care au immortalizat, în pânzele lor, străzi, case, monumente de arhitectură sau aspecte din diverse zone ale sale. În urmă cu nouă decenii, Marcel Olinescu publica un album cu câteva zeci de imagini din oraș, între care mai multe case din cartierul locuit de armeni și cele mai importante biserici, realizate după fotografiile coautorului albumului, colonelul Aurel Gheorghiu. Tablourile reproduse în album, au o deosebită valoare documentară, dar nu și puterea de a emoționa. Același lucru se poate spune și despre lucrările grafice realizate de Cik Damadian, în anul 1975, care prezintă aspecte din centrul istoric al orașului. Deosebite, sub aspectul realizării plastice, coloritului sau puterii de sugestie pe care-l degajă, redând aspecte, cu precădere din centrul istoric al orașului, sunt picturile semnate de Aurel Mărculescu, Lucreția Ionescu, Elena Greculesi, Mariana Petrașcu, George Șpaiuc, Aurel Azamfirei sau Cristian Bârzoieș, dar acestea nu reprezintă o parte semnificativă a creațiilor lor, ci doar tablouri care le pun în valoare talentul artistic.

Marcel Alexa a realizat faptul că titlul ales de Marcel Olinescu și Aurel Gheorghiu pentru albumul la care ne-am referit – „Botoșanii care se duc” – era expresia unei premoniții, care avea să se concretizeze nu peste mult timp. Cel de-al Doilea Război Mondial, transformările pe care le-a suportat perioada comunistă, precum și cele de după revoluția din decembrie 1989 au schimbat fața orașului, ducând la dispariția unora dintre elementele care-i dădeau o inconfundabilă identitate. Cele mai expuse au fost zonele adiacente centrului istoric, în care frumoasele case de târgoveți, înconjurate de grădini, au fost demolate și înlocuite cu construcții fără personalitate, care nu mai au nimic cu tradiția locului. La fel s-a întâmplat și cu centrul istoric, din care, o mare parte, din fericire nu cea mai importantă sub aspect arhitectural, a fost demolată.

Conștient că nu poate opri distrugerea vestigiilor trecutului, Marcel Alexa a decis să lase mărturie celor care vor veni imaginile unora dintre cele care se mai păstrează încă, demersul său însemnând, de fapt, recuperarea prin artă a valorilor unei civilizații pe cale de dispariție. Tablourile cu această tematică,

multe ca număr, nelipsite din fiecare dintre cele peste 20 de expoziții la care a participat, denotă nu numai interesul pictorului pentru orașul de altădată, ci mai cu seamă dragostea pentru Botoșani, care constituie pentru el, nu un mijloc de inspirație, ci un personaj, al cărui portret, în varii ipostaze, îl realizează cu o profundă implicare sentimentală. Doar astfel se poate explica numărul mare de tablouri pe care le-a realizat, reprezentând casele modeste de la marginea orașului, care se mai păstrează încă, marcate de trecerea timpului, insignifiante în comparație cu clădirile tot mai numeroase care le înconjoară, dar neînchipuit de importante prin ceea ce semnifică. În asemenea case s-au născut sau au copilărit unii dintre cei mai importanți oameni pe care Botoșanii i-au dat țării.

Casele sunt pictate așa cum arată, fără nici o încercare de cosmetizare a înfățișării lor, cu semnele evidente ale erodării produse de anii îndelungați care au trecut peste ele, accentuate de tonurile cromatice în care predomină nuanțele de alb, maro, bleu și verde. În același timp, culorile folosite fac dovada duioșiei și tristeții, cu care artistul a privit bătrânele case pe care le-a pictat ca și când fiecare dintre acestea ar fi fost casa bunicilor, de care nu te poți apropia decât cu emoție, așteptând ca aceștia să-ți iasă în întâmpinare.

Nicio siluetă umană nu este surprinsă în sau alături de șubredele construcției, dar curățenia din jurul lor denotă faptul că cineva le mai locuiește încă. Sunt, desigur, oameni bătrâni, prea legați de modestele lor case pentru a le părăsi sau vinde, cu care pictorul empatizează și cărora le păstrează anonimatul, ca un omagiu adus modestiei și simplității.

Istoric Gheorghe Median

○ simplă apreciere

Dintr-un exercițiu de sinceritate creativă, Marcel Alexa arhivează în picturile sale amprenta clară a interacțiunii cu viața rurală tradițională și orașul natal. Picturile sale oferă privitorului o gamă variată de lectură asupra propriilor acțiuni pe care acesta le-a întreprins în activitatea sa artistică.

Sub penoul pictorului, culorile dau suflu unor imagini dominate de o poezie a amintirilor în acord cu starea și simțământul prezent al acestuia. Marcel Alexa pictează emoții, crâmpene ale unui loc plin de lumină și frumusețe, reconstituind frânturi din universul pitoresc specific acestuia.

Zugrăvind frumusețea satului, a unui vas cu flori sau a Botoșaniului de altădată, pictorul surprinde esențialul scenei care menține atenția și incită curiozitatea privitorului, invitând spre contemplație.

Abordând o gamă cromatică diversificată, fie optând pentru culori spectrale, fie alegând culorile complementare sau varietăți de nuanțe și tonuri, pânzele sale devin documente veridice, pagini dintr-un jurnal personal pe care Marcel Alexa îl pictează în tușa sigură a personului sau a cuțitului de paletă.

Picturile sale comunică privitorului, poate, importanța unei atmosfere trăite anterior sau pe moment. Cu accent pe o analiză a interacțiunii acestuia cu multiplele perspective în esența spiritului uman, rezultatul general al procesului creator este o stare generatoare meditativă, uneori o tristă nostalgie a lucrurilor pierdute și pe care doar arta le mai poate menține într-un prezent.

Felicia Acsinte (critic de artă)

DUMITRU ȘI GEORGETA SILION

LUMEA SATULUI IN MINIATURĂ

În Tocilenii Patriarhului Teoctist din Nord-Estul țării, într-un atelier ascuns între livezi și vii roditoare, doi artizani pasionați recompun, în fiecare zi, satul românesc. Îndeletnicirile casnice sau meșteșugărești, ocupații, datini și obiceiuri, poveștile lui Creangă sau scene din viața reală, toate sunt recompuse în miniatură și redată cu fidelitate într-un stil unic, ba chiar hazliu de cele mai multe ori.

Georgeta și Dumitru Silion sunt păstrătorii istoriei și tradiției neamului nostru, iar eu am avut onoarea să pătrund în universul lor de poveste. Un univers ascuns, parcă, de forfota lumii, undeva în spatele casei, într-o liniște care i-a cucerit demult și i-a determinat să se mute de la oraș în vatra părintească.

Ca să ajungă în căsuța din poveste, personajele poveștilor create de Georgeta Silion trec întâi prin atelierul soțului. Domnul Dumitru fabrică scheletele păpușilor și decorul în care vor fi amplasate după ce acestea vor fi desăvârșite de toate cele patru mâini dibace.

- Aici este atelierul casei, cu tot ce trebuie unui gospodar...

- Și ce faceți aici?

- Toate elementele ce trebuie făcute din lemn, sârmă, pentru schelet și pentru suport. Le fac să fie rezistente, să aibă stabilitate și să arate frumos...

Asta în timp ce doamna lucrează în atelierul ei de alături...

La doi pași, într-un alt atelier, iau naștere păpușile unicate. Dacă vă imaginați că am intrat într-o secție de confecții, în care un specialist realizează cine știe ce costumații selecte, vă înșelați. E la fel de aprovizionată, dar mult mai mică... atât cât să încapă un om și câteva zeci de păpuși. O căsuță în care poveștile prind viață și în care, dacă ai pășit, dintr-odată te transformi în Alice cea din Țara Minunilor. Așa cred că se simte și Georgeta Silion, artizanul care crează personaje de poveste.

- Aici iau naștere personajele în poveștile pe care le creați!

- E micuț atelierul pentru că și păpușile sunt mici. Atunci când e mare volumul de muncă, se umplu toate rafturile! Dar se vând...

- De cât timp lucrați la acest meșteșug?
- De opt ani, de când am ieșit la pensie.

O glumă, o joacă, s-a transformat astfel într-o pasiune și, mai mult decât atât, într-un tezaur. Pentru că personajele create de Georgeta și Dumitru Silion păstrează în ele toată istoria satului românesc de altădată.

- Sunt păpuși 100% românești, 100% tradiționale.
- 100% lucrate manual! Altfel nu am fi meșteri...

- Ce povești spun păpușile dumneavoastră?
- Povești de la țară, poveștile satului românesc! Am creat țesătoare, torcătoare, bunici care fac munci agricole, roata olarului, potcovar, fierar, chiar și bunici care mai cinstesc un pahar cu vin și stau rezemați de gard, bărbați care vin de la pădure cu toporul, urători, jocul caprelor, al căiușilor, al moșnegilor - toate obiceiurile de iarnă, meșteșugurile, îndeletnicirile oamenilor de la sate. Oamenii sunt foarte încântați, mai ales de bunica ce toarce; le amintește de bunicile lor...

- Practic e lumea satului în miniatură.
- Da, așa am spus și noi. Nu sunt chiar păpuși, sunt personaje care redau moment din viața satului, într-o formă de artizanat.

- Cum iau naștere astfel de personaje?

- Am tot felul de idei și le scriu, am multe caiete în care notez, pentru că mă gândesc tot timpul ce ar mai putea face personajele mele... Și apoi pun în practică. Facem scheletul din sârmă, ca să poată fi modelat, să poată fi așezat în poziția necesară după ce va fi gata scena finală. Apoi fac capul din argilă, îl modelează, îl dau cu lac, îl las să se usuce, apoi îmbrac sârma cu bandă din pânză, să iasă corpul, apoi fac picioarele și pe urmă îmbrac cu tot felul de hăinuțe, pe care le fac aici, la mașina de cusut. Unele sunt decorate manual, le cos motive tradiționale cu acul și ața... e cazul iilor, de exemplu, al costumelor naționale.

- Cu argilă ați învățat din mers, pur și simplu?

- Da, din mers, însă cu croitoria am mai cochetat și mă pricep și să sortez, să le fac să stea frumos pe corp. Contează și ce material pui. În primul rând, el trebuie să redea cu fidelitate obiectul vestimentar - o bundiță nu poate fi făcută din pânză, de exemplu. Imprimeurile să fie mici, raportate la dimensiunea hăinuțelor, părul personajelor nu poate fi făcut din orice. Apoi ținem cont și de vârsta lor și în funcție de asta alegem culorile, materialele și celelalte accesorii. Colecționez tot felul de materiale, ca să pun ce trebuie.

- Am văzut că sunteți foarte atenți la detalii!

- Exact. Pădurarul trebuie să aibă o pană la pălărie, dar de păun! Iar bunica are mărgelile și tot așa...

Aici este Nică din poveștile lui Creangă. Și de acolo mă inspir! Mereu am idei!

- E o pasiune costisitoare?
- Este. Eu cumpăr materialele, mai primesc de la copii, de la prietenii care știu că am nevoie de materiale de tot felul. Trebuie să ai pe ce pune mâna când vrei să faci un lucru bun și trainic.

- Care păpușă vă este cea mai dragă?
- Bunica, bunica torcând; îmi amintește de copilăria mea, de bunica mea...

- În cât timp faceți un astfel de personaj?
- Durează. Cu tot cu montat durează o zi întreagă și lucrăm doi oameni! Dar ne place, ne ocupăm timpul! Eu îmi încarc bateriile astfel! Sunt realizate minuțios, și nu e ușor să lucrezi la scară mică un ghergef, spre exemplu, un topor, o furcă sau un fierestrău. Poveștile acestea transmit mesaje și sunt autentice.

- Contează ce simțiți atunci când le faceți?
- Da! Eu am trăit, am crescut la țară și știu fiecare muncă în parte! Asta mă atrage! Eu am pus mâna și pe furcă, și pe fus... știu cum se melițește, cum se ragilă, cum se face fuiorul, cum se face câlțul. Mă pune mama să țes, să pun lână pe țegi. Și asta mă ajută să aleg și poziția corectă a personajului.

Poveștile create din sârmă, argilă, lemn și materiale textile au ajuns peste tot în lume.

- Câte păpuși ați făcut până acum, mai știți?
- ....multe! Cred că am umplut globul cu păpușile mele. Au mers peste tot în lume. Și în Republica Moldova, în Germania, Franța, Spania, Italia, Turcia, Polonia, Bulgaria și chiar în America!

Păpușile create de soții Silion sunt haioase, expresive, UNICE.

- Nu are cum să facă cineva exact ce facem noi, nici noi nu facem cum fac alții! Ce facem noi e doar din imaginația noastră!

- Și nicio figură nu seamănă cu alta...
- Nu are cum, pentru că sunt lucrate manual, nu am matriță...nu are cum să semene una cu alta!

- Nu oricine poate face așa ceva...
- Probabil că seamănă cu mama; ea era talentată!

- Când lucrați?
- Când am timp, printre altele. Îmi place și în grădină, dar în atelier aș sta toată ziua!

- De ce are nevoie un meșter pentru a făuri astfel de comori?
- În primul rând de liniște sufletească! Contează că noi doi ne înțelegem foarte bine, colaborăm și împreună facem lucruri frumoase. Un strop de talent, ambiție... și să faci cu plăcere ceea ce faci!

Pe soții Georgeta și Dumitru Silion îi puteți întâlni mai ales la târgurile culturale și de creație artistică unde sunt invitați. Recent au reprezentat România la un târg în Turcia.

- Unii vin și întreabă, apreciază foarte mult munca noastră manuală. Străinii se miră că noi încă mai facem manual. Copiii se bucură... Îmi este drag să văd cum reacționează lumea la lucrurile mele! Asta e cea mai mare satisfacție, să văd cum se bucură lumea!

Gina Poenaru

COLECȚIA SĂTEASCĂ PERSONALĂ

Acest tip de colecție a fost dintotdeauna o preocupare pentru mulți membri ai comunităților sătești din zona etnografică Botoșani care au crescut alături de bunicii sau de părinții lor, deoarece le-au insuflat dragostea pentru cultura materială și spirituală populară.

Bineînțeles că Niculina și Raluca Andronache au fost receptive și în același timp au prezentat capacitatea de a prelua, de a învăța, de a păstra, de a dezvolta și de a reînnoi atât motivele tradiționale, cât și de a oferi noutăți în arta brodatului. Acest fapt nu s-a petrecut întâmplător, deoarece domniile lor au păstrat legătura cu prețioasele canoane cultivate de arta populară românească.

Trebuie amintit faptul că dintre meșteșugurile tradiționale au optat pentru industria casnică. În primul rând, și-au însușit ele însele toate tainele acestui meșteșug, ca mai apoi să-l

practice cu mult succes și responsabilitate. Ani și ani de zile doamna Niculina Andronache a reprezentat zona etnografică Botoșani, obținând multe premii cu copiii pregătiți la olimpiadele de profil organizate de Muzeul „Astra” din Sibiu. Poate fi menționat și meritul că ani de zile s-a ocupat și de grupele de copii de la Școala Populară de Arte în calitate de instructor. Mai târziu, însăși fiica dănei pasionată de industria casnică a reușit prin perseverență să-i preia locul mamei odată cu pensionarea acesteia. Nu au încetat o clipă să se ocupe de copii, ba mai mult, de multe ori, în propria casă din Vorona au venit ucenicii într-un loc amenajat tocmai în scopul de a asigura longevitate acestui meșteșug.

Treptat au început să fie tentate de achiziționarea pieselor sau obiectelor cu valoare etnografică. Astfel, au ajuns să constituie propria colecție cu cele mai importante piese din ansamblul femeiesc și bărbătesc sau cu țeșăturile de

interior. Trebuie precizat că această muncă asiduă sau efort considerabil nu s-a oprit exclusiv la colecționarea unor piese de valoare doar din microzona dumnealor, ci s-a extins și în alte microzone sau subzone sau chiar în alte județe. Așadar, s-a ajuns la o colecție sătească veritabilă, care, într-o mare măsură, deține piese autentice, menite să exemplifice motive diverse sau să ofere câmpuri ornamentale pline de originalitate sau de unicitate.

Ar exista posibilitatea expunerii acestora într-un spațiu adecvat, dar cred că un impediment ar fi tocmai multitudinea acestei colecții

populare. Totuși, tot prin bunăvoința unor sponsori, această publicație realizată de către Niculina și Raluca Andronache se va păstra. Cu alte cuvinte, în timp, strădania de a căuta și achiziționa nu a fost deloc zadarnică.

Menționăm că toate piesele descrise și prezentate nu sunt cele care respectă canoanele unei fișe elaborate într-un muzeu, dar utilizează termenii folosiți în microzona Vorona.

Margareta Mihalache

TÂRGUL MĂRȚIȘORULUI

EDIȚIA A X-A

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Botoșani a organizat, în perioada 27 februarie - 1 Martie 2020, ediția a X-a a Târgului Mărțișorului, unde cei care au fost invitați au prezentat propriile expoziții cu vânzare. Mărțișorul, simbol reprezentativ pentru cultura noastră populară, a fost inclus în lista reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității, fapt care impune în continuare promovarea acestui simbol al primăverii. Participanții au fost din Municipiul Botoșani, dar și din județ. De asemenea, trebuie remarcată și prezența din județele Iași și Suceava.

La deschiderea oficială a acestei ediții au fost prezenți, pe lângă reprezentanții instituției dl Dănuț Huțu, director al Direcției Județene pentru Cultură, dl Dan Doboș, director al Orchestrei „Rapsozii Botoșanilor”, dar și doamna profesoară Raluca Elena Agavrioloae de la Liceul de Artă „Ștefan Luchian” din Botoșani, alături de vicepreședintele Asociației Meșterilor Populari din Moldova, dl Sorin Pașaniuc. Din alocuțiunea dl director Dănuț Huțu merită amintită această apreciere: „Vreau să remarc încă o dată activitatea destul de laborioasă a acestei instituții care este o instituție de referință, nu doar la nivel județean, ci și la nivel național, având în vedere că organizează foarte multe manifestări care pun în valoare acest patrimoniu și atrag și foarte mulți oameni.”

Mărțișorul era purtat timp de 12 zile, începând

cu data de 1 Martie, iar în unele comunități sătești era pus cu tot cu șnur. După această perioadă se prindea de ramura unui copac, existând credința că dacă acel copac tânăr va parcurge cu bine etapele propriei dezvoltări, tot așa îi va merge și persoanei care a dăruit acest simbol. Bineînțeles că acest ritual se diferenția în funcție de fiecare zonă etnografică a țării. În lucrarea „Mitologia Românilor” - autor Romulus Vulcănescu, intemperiiile din această lună trebuie puse în legătură cu așa-zisele zile ale babelor, dar și ale moșilor, cele dintâi sunt capricioase, iar de la data de 9 martie, când încep moșii, timpul se liniștește. Cu alte cuvinte, s-a concluzionat că este vorba de deziernarea care va fi urmată de imprimăvărare. De fapt, toate aceste credințe păstrate altădată cu sfințenie rămân mărturie ale unor ritualuri străvechi ce se bucurau de mult respect în mediul rural.

G. Dem Teodorescu afirma că Baba Dochia se mai numește și „cap de primăveră”, că vine de la munte cu nouă cojoace și tot țipă câte un cojoc până le țipă pe toate, apoi încep Moșii.

Interpretările legate de mărțișor sunt diverse și fiecare dintre acestea oferă celor interesați posibilitatea de a opta pentru aceea care li s-ar părea cea mai sugestivă. Dincolo de clasarea acestuia ca talisman lunar sau solar, merită să fie amintită relația acestui simbol cu legendele din mitologia românească, care fac trimitere către etnogeneza poporului român. Conotațiile acestuia ating uneori elemente și superstiții din cultura și civilizația dacilor. În acest caz amintim de personajul Baba Dochia, care figurează ca personificare a ficei Regelui Decebal, dar și în calitate de cea bătrână capricioasă care a reușit să atragă mânia stăpânului intemperiilor. Dăci aveau superstițiology lor, iar romanii la calendele lui Martie așteptau apariția pe cer a lunii noi sau începutul primului pătrar al lunii, acest astru al nopții. De asemenea, șnurul

alb și roșu prezintă o anume semnificație; în comunitățile sătești împletirea acestora nu era una întâmplătoare, deoarece una armonios cele două anotimpuri: iarna și vara, adică timpul rece cu timpul cald. Deși tradiția purtării mărțișorului este destul de veche, atestarea documentară este menționată la începutul secolului al XIX-lea.

Expozițiile s-au axat pe motive tradiționale românești, evitând influențe din alte culturi. Chiar dacă tehnicile s-au diversificat față de cele inițiale, raportarea la cultura populară a putut fi sesizată cu ușurință și, în același timp, a atras atenția multitudinea materiilor prime alături de inventivitate și originalitate.

Margareta Mihalache

DISCURSUL RITUAL ȘI COSTUMUL TRADIȚIONAL DIN SUD-ESTUL TRANSILVANIEI

RECENZIE - STELIANA BĂLTUȚĂ

În ziua de 24 mai 2019, la Piatra Neamț, în cadrul ediției a XIV-a a Festivalului de artă populară (24-26 mai) „LADA CU ZESTRE”, la simpozionul „Tradiții și actualitate în portul popular românesc”, a fost lansat volumul etnografic cu titlul „DISCURSUL RITUAL ȘI COSTUMUL TRADIȚIONAL DIN SUD-ESTUL TRANSILVANIEI”, semnat de LIGIA FULGA și GABRIELA CHIRU. Acest studiu de cercetare pe teren, cuprinzând text, imagini, informații direct de la sursă prin înregistrări video, a fost prezentat de dr. Doina IȘFĂNONI și Dr. Corina MIHĂESCU.

Tipărirea volumului a intrat în cadrul proiectelor dedicate Centenarului Marii Uniri 1918-2018. Volumul la care ne referim este de o mare valoare documentar-etnografică.

În Cuvânt înainte, autorii precizează că „volumul este împărțit în trei secțiuni care cuprind teritoriul aflat în sud-estul Transilvaniei... Dintre cele peste 60 de localități rurale care au făcut obiectul campaniilor anuale de teren, pe care colectivul (muzeal n.n.) brașovean a reușit să le documenteze, sunt analizate 15 sate fiind considerate cele mai relevante în această etapă a prezentei cercetări tematice”.

Prin acest studiu, Dr. LIGIA FULGA și GABRIELA CHIRU „și-au propus să aducă în prim-plan o carte-manual care să învețe generațiile viitoare să citească și să

înțeleagă corect gramatica acestei tipologii a costumului, de altfel foarte complicat, compus dintr-o serie de artefacte vestimentare care la prima vedere pare o aglomerare sau o construcție compozită fără să se înțeleagă cu ușurință sensul ei”.

Pe lângă fotografiile costumelor, textul descriptiv care este amplu și cu detalii, facilitează înțelegerea ritualului, a simbolisticii fiecărei piese de costum și a semnificației momentului. Cercetarea pe teren, împlinită de-a lungul a trei decenii, a scos în lumină un prețios fond documentar despre costumul ritualic marital dinainte de căsătorie, din timpul căsătoriei și de după căsătorie, din sud-estul Transilvaniei.

Cercetarea realizată pentru costumul tradițional de nuntă, ordonată pe o zonare bine delimitată, cuprinde zona RUPEA, ȚARA OLTULUI, ȚARA BÂRSEI, zone ilustrate și prin existența hărților în conținutul studiului.

Oprindu-ne la zona RUPEA, autoarele îl invocă pe învățătorul iubitor de tradiții Vasile Borcoman, care, referindu-se la fata pregătită pentru măritat, afirmă că apariția ei publică era intrarea în joc: „După ce intra în joc, când își punea ia cu altițe, se socotea că era fată mare, se gătea cu șurțurile și era înfășurată la cap. Mai precis, există delimitări de statut pentru fata înainte de 15 ani, altul după 15 ani, apoi pregătirea fetei de măritat, mireasa propriu-zisă, înainte și după cununie, cât și statutul nou de nevastă tânără până în jurul vârstei de 40-50 de ani”.

La fel de importantă este și următoarea informație, și anume că „primul moment ritual este de inițiere, cel de intrare în joc, este un prag preliminar care anunță întreaga comunitate că a împlinit vârsta biologică care îi permite să se mărite, să aibă copii,

adică să asigure viața neamului mai departe”.

De apreciat este că pentru fiecare sat, în acest volum document, se află și scheme cu dispunerea elementelor care compun costumul de fată la intrarea în joc, costumul de mireasă înainte de cununie, costumul de fată în port alb purtat duminica în ziua confirmării, dar și costumul de mireasă după cununie, ca femeie tânără. La fel de importante sunt și detaliile pentru găteala capului, în diferite stadii premaritale, maritale și post maritale.

Volumul cuprinde și fotografii ale persoanelor care au ajutat la documentarea costumelor arhaice pentru ritualul de nuntă.

Pe aceeași linie complex documentară se desfășoară și secțiunea a doua, din ȚARA OLTULUI, cu satele consemnate pe harta zonei.

Și aici, cercetarea de pe teren completează informațiile cu fotografii de tânără mireasă, secvențe de nunți vechi sau chiar obiecte de recuzită simbolică.

Secțiunea 3 -ȚARA BÂRSEI cuprinde harta cu trei sate, texte și imagini. De aici extragem o informație din satul Vlădeni, care informează că „în perioada premaritală, ritualurile de inițiere se manifestă din punct de vedere al marcatului vestimentar la fata care a împlinit 15 ani, adică atunci când intră în joc, fiind pregătită să facă parte din categoria viitoarelor fete de măritat. Fata purta părul în două cozi legate cu plantici, iar pe creștet se așezau două panglici țesute mecanic, cu decorul floral policrom; iarna, peste aceste panglici se purta o cârpă de culoare deschisă, adică un batic din mătase cu franjuri”.

Parcurgând acest volum document-etnografic, apreciem încă o dată valoarea lui prin aducerea

de noi și bogate informații, referitoare la unul din momentele importante ale vieții de familie, tradițională, nunta, cu trimitere la îmbrăcămintea și accesoriile purtate cu acest prilej, de fată, de mireasă, de nevestă, la români și la sași.

Studiul complex se încheie cu menționarea unei bogate bibliografii, dar, în primul rând, cu precizarea unei minuțioase și susținute cercetări de teren, efectuată în ani, chiar până în 2018.

Ca o concluzie, putem afirma că acest volum care cuprinde costume tezaur de ritual de nuntă pentru mireasă și nu numai, din 15 sate, aparținând celor trei zone menționate din sud-estul Transilvaniei, va fi înscris la rândul-i în categoria patrimonială tezaur, continuând să păstreze, neuitare și binecuvântate peste timp, numele autoarelor.

HĂRȚI ȘI IMAGINI AFLATE ÎN „DISCURSUL RITUAL ȘI COSTUMUL TRADIȚIONAL DIN SUD-ESTUL TRANSILVANIEI”

Fată de măritat, viitoare mireasă cu coif
și brâu roșu din Transilvania, sec. XVIII,
Biblioteca Națională Széchényi, Budapesta

SECȚIUNEA I cu 6 sate documentate
Costumul tradițional din Zona RUPEA și arii limitrofe în context ritual

Costum de mireasă
înainte de cununie, Fântâna,
cercetare de teren 2011

Costum de mireasă
după cununie, Fântâna,
cercetare de teren 2011

Panglici roșii și font
negru cu flori,
prinse la spate

Schemă de dispunere a elementelor care compun costumul de mireasă înainte de cununie (st.) și după cununie (dr.), Fântâna, cercetare de teren 2011

Detaliu. Găteala capului la mireasă după cununie, Fântâna, reconstituire 2012

Costum de fată care intră în joc, Rupea, cercetare de teren 2004

Costum de mireasă înainte de cununie, Rupea, cercetare de teren 2007

Costum de mireasă la cununie, pe cap cu giolgiu, Săsăuș, cercetare de teren 1996

Fată de măritat, cu Borten și ștergar de umeri, la biserică, în prima duminică după Confirmare, față-spate, Roadeș, cercetare de teren 1992

Detaliu. Găteala capului la nevasta tânără, în prima duminică după cununie, la biserică, Roadeș, cercetare de teren 1992

A: Femeile care ne-au ajutat să documentăm costumele din Ticușu Vechi, cercetare de teren 1992;
 B: Săsoaică în costum de mireasă la cununie, Ticușu Vechi, cercetare de teren 1992;
 C: Găteala capului la mireasă după cununie, vedere din față, Borten-ul legat cu o panglică, Ticușu Vechi, cercetare de teren 1992;
 D: Găteala capului la mireasă după cununie, vedere din spate panglicile Borten-ului sunt acoperite de Kirchmunkel, Ticușu Vechi, cercetare de teren 1992.

A: Costum de fată de măritat după intrarea în joc, cu hir, creață și cătrînțe roșii, Dăișoara, cercetare de teren 2016;
 B: Femeile din Dăișoara care ne-au ajutat să documentăm costumele, cercetare de teren 2016;
 C: Costum de mireasă la cununie, Dăișoara, cercetare de teren 2018.

A: SECȚIUNEA II cu 6 sate documentate, Costumul tradițional din ȚARA OLTULUI în context ritual;
 B: Feciori și fete de măritat cu coronițe și cărpe de vâlitoare, Boholț, foto, 1945.

A

B

C

A: Mireasă înainte de cununie cu borte, bogaseu și căpriori, Boholț, cercetare de teren 2003;

B: Port de nevestă tânără, a doua zi după cununie, cu vălitoare și cărpa de vălitoare, Boholț, reconstituire 2003;

C: Obiecte de recuzită simbolică. Prezența cârpelor roșii (pinteni) în cadrul nunții și la ceata de feciori de Crăciun (turca).

Port de mireasă după cununie, pe cap, vălitoare cu concii, văstre și păuni, Feldioara, cercetare de teren 2005

Nevastă tânără după cununie, îmbrobodită și cu două șorțuri, deasupra șorț de ferhang, Săcădate, cercetare de teren 2017

Femeile din Avrig care ne-au ajutat să documentăm costumele, cercetare de teren 1998

Costum de mireasă înainte de a merge la cununie, cu cununa pe cap, Avrig, cercetare de teren 1998

Mireasă după cununie, cu cărpa de mireasă (dedesubt borta, concii și păioara), Avrig, cercetare de teren 1998

Erna-Katharina Loew
în costum de fată de
măritat, Cârța, foto 1964

Costum de fată tânără,
vara, în prima duminică
după nuntă, îmbrobodită
cu voal și ace de păr, Cârța,
cercetare de teren 1998

Detalii. Costumul de
femeie tânără cu trei
panglici decorative,
care atârnă pe spate

Schemă de dispunere a elementelor
care compun costumul de femeie
tânără, vara, în prima duminică după
nuntă, îmbrobodită cu voal și ace de
păr, Cârța, cercetare de teren 1998

SECȚIUNEA III
Costumul tradițional
din ȚARA BÂRSEI în context ritual

Fată de măritat (stg.) și mireasă
la cununie cu boardă pe cap
(dr.), Vlădeni, cercetare de
teren 1995

Costumul fetei de măritat cu
Borten pe cap, după Confirmare,
față-spate, Măieruș, cercetare de
teren 1991

Costum de mireasă după cununie,
îmbrobodită ca nevestă, cu voal,
panglici și ace de păr, față-spate,
Măieruș, cercetare de teren 1991

Nevasta îmbrobodită cu
Bockelung specific costumului de
patriciană, față-spate, Măieruș,
cercetare de teren 1991

Costumele purtate de fata de măritat,
viitoarea mireasă înainte de nuntă:
portul alb (cu trei săptămâni),
portul roșu (cu două săptămâni),
și portul negru (cu o săptămână),
Apața, cercetare de teren 2018

Găteala capului cu coroană, conci și
panglici roșii, purtată de mireasă
la cununie, Apața, cercetare de teren
2018

Găteala capului la femeia tânără în
prima duminică după nuntă cu căiță
și învelită cu ștergar de cap galben
Apața, cercetare de teren 2018

Concursul Național de Poezie și Interpretare Critică a Operei Eminesciene „Porni Luceafărul...” ediția XXXVIII-a

14 - 16 iunie 2019, Botoșani

IUSTINA IRIMIA - CENUȘĂ

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Botoșani, cu sprijinul Consiliului Județean Botoșani, în parteneriat cu Societatea Culturală „Raluca Iurașcu” Vorona și în colaborare cu Primăria Comunei Vorona, a organizat în perioada 14-16 iunie 2019 cea de-a XXXVIII-a ediție a Concursului Național de Poezie și Interpretare Critică a Operei Eminesciene „Porni Luceafărul...”.

Concursul - înființat în 1982 la inițiativa poetului Lucian Valea – este unul dintre cele mai importante festivaluri literare, luând în

considerare calitatea juriilor și rezultatele obținute prin promovarea unor valori autentice, devenite nume importante ale poeziei române contemporane.

Dedicat debutanților, festivalul își propune să descopere și să promoveze noi talente poetice și critice și se adresează poezilor și criticilor literari care nu au debutat în volum și care nu au depășit vârsta de 40 de ani. Desfășurat cu regularitate de 38 de ani, concursul propune trei secțiuni: carte publicată/ debut editorial, poezie în manuscris (nepublicată) și interpretare critică a operei eminesciene.

Statistica arată că în decursul anilor s-au primit peste 4000 de plicuri, conținând poezie și eseuri, din care aproximativ 260 de autori au fost premiați, iar peste 100 de poeți, unii dintre ei fiind deja nume remarcabile în spațiul tinerei poezii românești, au publicat cărți de versuri: Cristian Bădiliță, Horațiu Ioan Lașcu, Dan Lungu, Ana Maria Zlăvog, Cristina Cîrstea, Teodor Dună, Xenia Karo, Mihai Peniuc, Daniel D. Marin, Ionuț Radu, Daniela Popescu, Nicolae Corlat, Marius Irimia și alții. Lucrările premiate în cadrul prestigiosului

festival sunt incluse în antologia anuală care include creațiile poetilor și eseistilor laureați.

În anul 2019, juriul concursului a fost format din:

- Ilie Emanuela – conferențiar universitar doctor la Facultatea de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, critic literar și cunoscut didactician al limbii și literaturii române;
- Iacob Livia – lector universitar doctor la Facultatea de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, activând în cadrul Catedrei de Literatură Comparată;
- Chiperi Grigore – conferențiar universitar doctor la Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Tiraspol (cu sediul în Chișinău), Rep. Moldova.

În urma lecturării lucrărilor sosite în concurs, s-a decis acordarea următoarelor premii:

SECȚIUNEA MANUSCRIS:

Premiul I – Sibechi Vlad Ionuț

Premiul al II-lea – Arcip Denisa-Paula

Premiul al III-lea – Popa Denisa-Ștefana

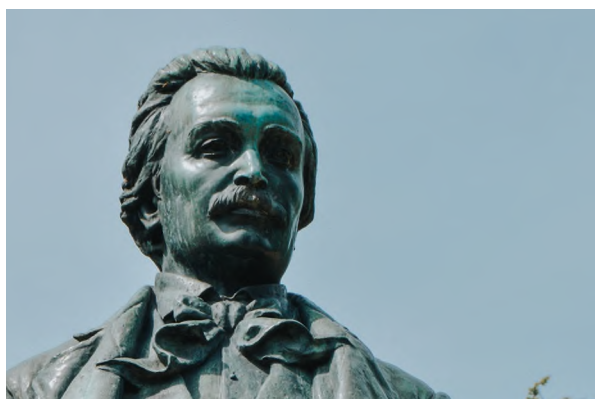
Mențiune – Vlădianu Teodora

Mențiune – Ailenei Elena

Mențiune – Crudu Cristina-Maria

SECȚIUNEA CARTE PUBLICATĂ

Premiul Special al Revistei „Țara de Sus” – Ciocan Gelu

Poeziile premianților

asta e totul. ipostaza finală

am fost în grupul marilor visători
ne-am obișnuit să ordonăm viața celorlalți
răsucindu-ne mai întâi în interior
în căutarea unui simbol profund
să ne justifice actele

din noi se înalță acum fire de iarbă
și cuvinte de o rotunjime stranie
toți se înclină în fața unei cete vegetale
fără aspecte dramatice

sinceritatea pusă pe lama cuțitului
cuvinte de despărțire și o furie injectând ochii
celor tineri

asta e totul suntem prea obosiți
să mai spunem ceva

(Sibechi Vlad Ionuț)

Despre a cere permisiunea

Este în regulă dacă săvârșitorul unei mici crime
poposește jumătate de oră în casa
dumneavoastră
probabil e timpul greșit fiindcă toată lumea
se bucură vin sărbătorile în încăperile luminate
mesele lungi recompun familii și dacă
un membru lipsește un tacâm lipsește
de la masă apoi din bucătărie este spălat
la un loc cu celelalte tacâmuri folosite ca
o faptă de trudă îți zărești chipul ogindit
te întrebi cât a parcurs din drum
dacă s-a odihnit pe undeva poate într-un han
și-a pătat cămașa cu bere și vă condamna
că nu l-ați învățat să aibă grijă de el

trec sărbătorile îți rămâne casa părăsită bătrâno
până cobori scările lampa cu gaz legănată
aproape se stinge îți bate un străin la ușă parcă

i-ai cunoaște glasul îl lași
 să se adăpostească ușor încălzit respectul de a
 nu-ți fura nimic
 plutește peste voi ca o atmosferă de dragoste
 Spune din prag ce ai de spus
 despre o fată atât de mică având o palmă atât
 de mică
 speriată ea și-a dorit ca asta să decurgă lin
 precum o picătură de lapte pe clapele reci ale
 pianului
 și săvârșirea n-a fost deloc dureroasă
 nici dusă până la capăt
 Așezată în pumnul meu îți cere permisiunea să
 o adăpostești
 la fel ca pe mine te întreabă câți sfinți ai în casă
 câți dintre ei vor încerca să o mănânce
 mi-e teamă să nu o descopăr dimineață în
 țarul ei
 din scânduri imagineare cu o furculiță înfiptă în
 spate
 în verdele ierbii decolorat leșul unui corb
 așteaptă
 o întrebuintare și

Partea proastă la viață e că-ți dă șansa să te
 vindeci.

(Arcip Denisa-Paula)

vată de zahăr

de ce mi-ai furat inima din vată de zahăr
 o vreau înapoi
 au rămas doar bățul & degetele noastre
 lipicioase

ține-mă de mână 5 minute într-un
 montagne russe
 poate așa ai înțelege ce se întâmplă cu
 stomacul meu
 când te văd
 îți arăt cât de senin e cerul în noaptea asta
 spui doar că
 da

e hipnotizant cum mărul lui adam se plimbă
 de sus în jos
 încontinuu îmi repet //nu mă săruta nu mă
 săruta //
 ai grijă ce îți dorești

avem nevoie de mai multe nopți în care să ne
 plimbăm pe mijlocul
 șoselei / totul pare înregistrat în amănunt
 acum
 te apucă răul când mergi singur pe acolo unde
 ai fost cu mine
 ici-colo îți mai taie câte o pisică neagră calea/
 nu se poate mai rău
 poate acela a fost momentul în care norocul
 nostru relativ
 în dragoste a căpătat șapte ani de
 inexistență

(Popa Denisa-Ștefana)

cum se vede în prismă confuzia

din frica mea acută de oglindă
 de străina pe care o văd ducând-o din
 ce în ce mai rău ajung la bistriz
 aranjându-mi părul oricum ciufulit
 ghidându-mă după umbre

coșul de gunoi se afundă în pavele
 cum ar fi trebuit s-o fac eu citind despre
 toxicomani unor copii care habar
 n-aveau de nopțile de peste 6 ani când
 muzica de vioară va fi ultima mângâiere

statuile se scurg pe iarbă umbre violate
 de fir și fir și fir & scalpul meu
 descuamat ar acoperi capetele de oțel ale
 acestor oameni
 înghețați cu vremea cu fiecare atingere
 ale unor cuvinte înțelese greșit

umbra mea pare mai slabă în ultimul
 timp e poziția soarelui e dorința & complexul
 cu care acest corp a trăit de la o zi la alta

răspunsul constă în chemarea serii
căci nimeni nu mă știe nici nu dă semne
că un circ al pielii constante de găină pe brațe
de portocală pe coapse ar fi o necesitate
printre fotografiile cu dispăruți de la avizier

(Vlădianu Teodora)

ultimul stadiu

cheile nu se pierd cum se pierd oamenii
privirile nu se intersectează cum se intersectează
mașinile
viața unui câine pare mai interesantă decât a ta
nu doar pare chiar e

în timp ce el se pierde fericit printre blocuri
tu te rătăcești printre dosare pline de praf
fără sens
fără orice sentiment pe care îl poate avea
și-un câine

câine ești doar când faci ce vrea soția/ iubita
atunci te poți considera plin de viață
fericit & împlinit

apasă pe butonul stop pentru a opri gălăgia
căști înfundate. cuvinte spuse degeaba
asta e tot ce auzi
un nou episod dintr-un serial fără sfârșit
alte semințe aruncate pe scări
câteva puncte scăzute
rămân aceleași gânduri
aceleași melodii în playliste cuvinte
sentimente ies după fiecare pahar de vin băut
pe ascuns într-o cameră cu pereți din mucegai
câteva cărți aruncate ici-colo

aceleași dorințe
degete subțiri de pianistă
care n-au atins niciodată pianul

(Ailenei Elena)

mintea se ascunde de meschin pe dealuri

autobuzul magic cu miros de iarbă proaspăt
cosită și porii dilatați de la
nevoia de târg
cutreieră drumul din sat
duce a Pripas
un Ion lângă lac își face pâinea
un Ion la cârciumă zâmbește sfidător cu Solca
lângă
Ionul care și-a luat hainele de biserică îi
curmă tristețea Anuței cea cu fața pală
mall-ul locul unde merg cu priviri drepte
conștiincioase
patru copii cel mai mare ține casa
privesc măgulitor vitrinele domnișoarele cu
fuste argintii au renunțat la opinci și fețelor
lor sunt arzătoare doar de la plimbatul
îndelung prin centru
Ionii micuți şușotesc vor merge și ei la
facultate
vor visa și ei mai des

(Crudu Cristina-Maria)

POEZIE ÎN PANDEMIE

SĂ NE OPRIM

Să ne oprim
Puțin
Din goană.
Și-așa ne dureau
Picioarele
De prea multă trudă.
Să inspirăm
Aer de primăvară
Caldă,
Pe fereastră,
Și miros
De magnolie înflorită.
Să ascultăm
Liniștea
Povestindu-ne
Despre cum
E mai mult loc
În lume.
Să admirăm
De departe
Străzile
Care încap,
În sfârșit,
Toate ego-urile
Vieții.

Să ne oprim
Puțin
Din goană.
Să ne încărcăm
De rugăciunea
Planetei
Care învie
Sub ochii noștri
Saturați
De zgomot:
Încă o pasăre

Care cântă,
Încă un copac
Care respiră,
Încă un râu
Care limpezește,
Încă un suflet
Care
îngenunchează,
Încă o inimă
Care își
amintește
Ce e iubirea:
Un popas
Al ochilor
Care, în sfârșit,

Privesc,
Al buzelor,
Care, în sfârșit,
Vorbesc,
Al mâinilor,
Care, în sfârșit,
Îmbrățișează;
un Dumnezeu
Care învie
Din crucea
Pe care învățăm
S-o purtăm,
Împărțind-o.

Să ne oprim
Puțin
Din goană
Și să respirăm
Timpul,
Pentru prima dată:
Tic-tac!

(Gabriela Bassermann)

DE CE EȘTI TRISTĂ, PRIMĂVARĂ?

-Te-am așteptat întreaga iarnă,
Să te întorci iar, Primăvară!
Dar visele ni se răstoarnă,
Când te văd tristă și amară.

Ne-ai dăruit iar ghiociei,
Sfioși și puri, sus pe coline;
Dar clinchetul din clopoței,
Răsună trist pentru oricine.

Ne-ai adus păsări înapoi,
Să te vestească, Primăvară!
Să-și cânte cântul în zăvoi,
Dar glasul lor e trist în țară.

Îmbraci câmpia-n verde crud,
Și chemi copiii să se joace;
Dar pruncii nu te mai aud,
Și fiecare-i trist și tace.

Chiar Soarele e mai timid
Și poartă-o lacrimă sub geană;
Că școlile acum se-nchid
Și-n suflet se deschide-o rană.

Prin parcurile ce-nfloresc,
Nu se mai văd tineri de mână;
Sau poate nu se mai iubesc?
De ce e liniștea stăpână?

De ce ești tristă, Primăvară?
Tu, anotimpul ÎNVIERII!
Ce suferință te doboară,
Când florile îmbracă merii?

-Copilul meu, tristețea mea,
Tăcerea mea și suferința,
Mi le-a adus molima grea,
Fiindcă în om s-a stins CREDINȚA.

Eu din înalturi mă cobor
Și-ascult de Cerul Sfânt, copile!
Vin cu mesaj stăruitor:
Rugați-vă! Sunt vremi ostile...

Nu poate virusul viclean,
Să vă supună fără vină;
Fiindcă tot omul pământean,
Poartă scânteia cea divină!

Voi din iubire-ați fost creați!
Să stăpâniți întreg pământul!
Tineri, bătrâni, femei, bărbați,
Să ascultați din plin CUVÂNTUL!

Nădejdea să existe-n voi!
Și zi de zi mai mult să crească!
Chiar de vin greutăți șuvoi,
Speranța nu vă părăsească!

Cu arme sfinte v-apărați:
CREDINȚĂ, NĂDEJDE, IUBIRE!
Și astfel fiind înarmați,
Aveți tot Cerul ocrotire!

(Ana Vecerdea Ardelean)

Pandemie

E clar
Ca lumina dintr-un far,
Sosi-va clipa,
Lipa-lipa,
Să dăm cu fruntea de pământ,
Săpând cuvântului mormânt,
Pe care-ncet,
Ca un buchet,
Vom așeza o poezie
„A fost cândva o pandemie”...

Horatiu Malaele

ȘEZĂTORILE IERNII LA COPĂLĂU

ELENA PRICOPIE

A XXX-a ediție a manifestării culturale *Șezătorile iernii* a debutat anul acesta în localitatea Copălău, duminică 9 februarie. Până la sfârșitul lunii februarie, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Botoșani a organizat șezătorile la Mileanca – 16 februarie, Rogojești – 22 februarie și Bălușeni – 23 februarie, în parteneriat cu autoritățile administrației publice locale din aceste comune.

La Copălău, preotul Alexandru Gheorghiu a deschis și binecuvântat întâlnirea la șezătoare. Doamna Mihaela Gheorghiu, învățătoare și îndrumătoare a Ansamblului folcloric „Ciobănașul”, instruit de Ionel Petrișoru, a coordonat organizarea șezătorii. Frații Gheorghiu au organizat totul sub ochii atenți și calzi ai mamei lor, prezentă la șezătoare, și ai gospodarilor din sat, care pe parcursul întâlnirii au avut diverse îndeletniciri, dovedind că deprinderile de muncă din gospodăriile țărănești au trecut de proba timpului supraviețuind vieții moderne. Gospodarii și-

au arătat măiestria în confecționatul opincilor, cusut, tors și au împletit cununi de ursturoi, localitatea fiind cunoscută la nivel național ca „patria usturoiului”.

Programul folcloric oferit de Ansamblul „Ciobănașul” a fost deosebit de bine primit de public și, așa cum era de așteptat, foarte atent și bine pregătit. Membrii ansamblului folcloric, elevi ai școlii din localitate ori ai liceelor din Botoșani, au dat măsura valorii lor ca dansatori, dar și ca interpreți vocaliști și instrumentiști, prezentând un program folcloric variat, cu jocuri populare tradiționale și momente de respiro doar pentru interpretarea frumoaselor cântece, balade și piese instrumentale.

Aici, lângă Botoșani, a rodit și plaiul tradițiilor din Copălău, Ansamblul folcloric „Ciobănașul” fiind reprezentativ. Pronia divină a dat acestui plai, cer și pământ luminat, un păstor ales, care să însoțească oamenii spre întărirea sufletelor, și un dascăl priceput, încărcat cu o istorie a tradițiilor pe care o dorește mereu adusă în actualitate.

ȘEZĂTORILE IERNII LA MILEANCA

ELENA PRICOPIE

Șezătorile iernii au continuat cu întâlnirea de la Mileanca, duminică, 16 februarie 2020, ireproșabil organizată în sala de ședințe a primăriei. Locul nu mai semăna cu o încăpăre din actualitate, pentru că odată intrat acolo aveai impresia clară că te afli într-o încăpăre a unei veritabile case țărănești de odinioară, doar că mai încăpătoare, cu minunate covoare țesute, scoarțe, ștergare, păritare, lăicere, un război de țesut, depănătoare, fuioare mânuite cu pricepere de femeile din sat, dar și unelte nelipsite din gospodăriile țărănești cu care se îndeletniceau bărbații prezenți la șezătoare.

Șezătoarea a redat de această dată, cu o mare fidelitate, traiul din satul românesc de odinioară. Gospodarii și gospodinele, dar și tinerii din sat, au împletit coșuri, au desfăcat, au țesut, au tors, au cusut, au spus glume, snoave, au cântat și s-au strâns în horă. Datinile, poveștile, muzica și jocul popular tradițional cu elemente

specifice locului, curat-autentice, păstrate în original ca istorie a vieții oamenilor din acea comunitate, au reconstituit trecutul. Și nu doar atât. Sătenii au valorificat și promovează bogăția culturii tradiționale regăsite. Ei știu că fără trecut o societate este mutilată, înțeleg că dacă ar pierde șirul obiceiurilor părintești ar rămâne fără rădăcini, nestatornici și fără o cale de urmat. O asemenea abordare a ideii de renaștere și, eventual, de îmbogățire a culturii tradiționale trebuie privită cu apreciere și, de ce nu, urmată.

Momentul prelegerii educative a dat naștere dialogurilor pe teme de educație prin cultură, îndemnului de a așeza dezvoltarea spirituală ca pilon de bază în educarea omului și de a împleti armonios pe mai departe obiceiurile și tradițiile cu învățăturile venite din credința și înțelepciunea strămoșească.

Mileanca – o comunitate în care am participat la o șezătoare ca în poveștile bunicilor. Autentică, cu un mers firesc, natural al lucrurilor, parcă fiind aievea acea șezătoare din vremea acestora, un loc în care bucuria, respectul, voia-bună, cântecul tuturor celor prezenți și, de asemenea, prinderea tuturor în

horă au tranformat o zi obișnuită de februarie într-o sărbătoare a prieteniei, a frumosului, a respectului pentru modul în care cei dinaintea noastră știau să trăiască, făcând din muncile gospodărești din timpul iernii, din cântec, joc și voie bună, din relațiile prietenești cu vecinii și cu oamenii din sat un model de viață.

Au format echipă spre a organiza șezătoarea, primarul localității, domnul Alexandru Azamfirei împreună cu soția Daniela, directoarea a școlii din localitate, referentul cultural Ionuț Carabulea împreună cu tatăl, Stelian Carabulea – consilier în comisia de cultură, sport și învățământ a Consiliului Local, mama și bunica acestuia. Iată că întâlnim din nou, ca la șezătoarea de la Cordăreni din

2017, trei generații dintr-o familie, semn că transmiterea obiceiurilor și a datinilor din generație în generație reprezintă încă un scop în viața multor comunități de la noi. Au îmbogățit programul șezătorii și grupul de dansatori ai școlii din satul Cordăreni, coordonați de învățătoarea Vasilica Puhăcel, Fanfara „Moștenitorii”, taraful condus de Ioan Ștefănescu - vioară, Ionuț Șbrancă – orgă, Doru Șbrancă – acordeon și grupul vocal al școlii din Mileanca.

ȘEZĂTORILE IERNII LA ROGOJEȘTI

ELENA PRICOPIE

A XXX-a ediție a manifestării culturale Șezătorile iernii a continuat pe 22 februarie cu șezătoarea de la Rogojești. Acțiunea culturală a fost organizată prin grija președintelui Uniunii Ucrainenilor din România – Filiala Rogojești, domnul Victor Semciuc, care a deschis șezătoarea. Acesta este un om blând și bonom care reflectă fidel temperamentul așezat și întreprinzător în același timp al oamenilor de la țară, destoinici, implicați, calculați și iubitori ai culturii tradiționale.

Șezătoarea s-a desfășurat de această dată chiar într-o odaie țărănească. A fost o adunare de mici dimensiuni, specifică mediului rural, cum erau șezătorile pe vremuri. Participanții la șezătoare au lucrat, au cântat și au povestit, într-un spațiu autentic, într-un loc în care sătenii nu și-au uitat obiceiurile și nu s-au îndepărtat de graiul local.

Ansamblul folcloric „Primăvara” al comunității ucrainenilor din Rogojești și Fanfara „Florile Bucovinei” din Căndești au înveselit atmosfera și au amintit cântecele folclorice cu grai local și mult apreciată muzică a fanfarei.

ȘEZĂTORILE IERNII LA BĂLUȘENI

ELENA PRICOPIE

Duminică, 23 februarie 2020, în așteptarea Dragobetelui, la Bălușeni, oamenii s-au reunit într-o șezătoare de mari dimensiuni, în sala Căminului Cultural „Alexa Visarion”. Denumirea căminului a fost dată după numele regizorului și scenaristului de talie mondială, Alexa Visarion, un uriaș al culturii naționale și internaționale, născut în Bălușeni, pe care am avut privilegiul de a-l cunoaște la un festival de teatru și al cărui crez este „țara ta e mama ta”. Un crez ce nu trebuie să devină niciodată desuet.

Am remarcat un interes deosebit pentru reșezarea vieții satului pe preceptele venite din alte vremuri, mai îndepărtate și mai așezate, în care crezul uriașului regizor ce a trăit acolo și care acum predă în marile universități ale lumii, era crezul tuturor românilor, iar convingerile religioase erau parte a temeliei culturii tradiționale. Șezătorea a fost o încercare reușită pentru o incredibilă detașare față de influențele tumultului de evenimente din ultimele decenii, un demers curajos al unui om, Claudiu Doroftei, pentru a cărui muncă în acest sens nu cred că există

unitate de măsură. O muncă în sensul readucerii obiceiurilor și tradițiilor culturale în preocupările generațiilor tinere, în sensul creșterii interesului pentru dezvoltarea lor prin programe care oferă posibilitatea tinerilor de a evolua pe un alt plan, acela al asocierii pregătirii formale în educație, cu dezvoltarea prin activități educative nonformale, de această dată fiind vorba despre o șezătoare care a adus în același cadru generațiile seniorilor și cele ale tinerilor și copiilor, care, din fericire, conștientizează necesitatea preluării tradițiilor culturale, valorificării și promovării acestora.

Fiecare moment al șezătorii a reflectat ca într-o oglindă experiența și istoria vieții oamenilor satului, bucuria regăsirii față în față a sătenilor, într-un spectacol al tradițiilor folclorice. O zi în care învățăturile seniorilor date tinerilor și copiilor, îndemnul preotului, pledoariile pentru educație prin cultură, pentru păstrarea datinilor, obiceiurilor și credinței strămoșești s-au împletit cu jocul și cântecul popular și au constituit liantul dintre prezent și trecut.

Programul folcloric oferit de Ansamblul folcloric „Cununa Bălușeni” a fost unul mai mult decât generos. Instructorul-coregraf Ionel Petrișoru s-a axat pe folclorul coregrafic autentic specific zonei, l-a îmbogățit în modul său unic, a structurat dansatorii pe grupe de

începători, avansați, dansatori de performanță și a reușit să prezinte un program de folclor coregrafic impresionant prin bogăția, varietatea și diversitatea jocurilor populare, pe tot parcursul șezătorii.

De asemenea, au fost prezente cu un repertoriu muzical unic, deosebit de bine primit de public, „Fetele din Botoșani” – Iustina Irimia-Cenușă, Simona Mazăre și Lorena Dupu – interprete îndrăgite ale cântecului popular, fără îndoială, ce știu, în ciuda tinereții, să facă totul pentru a nu uita de rădăcini, să păstreze și să înobileze frumosul nostru grai muzical moldovenesc, parte componentă a neasemuitului folclor românesc, aducând în fața publicului un mesaj muzical veridic, convingător și aducător de zâmbete și bună dispoziție.

Viceprimarul Claudiu Doroftei, care este și coordonatorul Ansamblului folcloric „Cununa Bălușeni”, a organizat manifestarea culturală dorindu-și să reînvie obiceiul de a se strânge oamenii pentru lucru, joc și voie-bună, spre a prelua tradițiile locului de către generațiile recent născute, pentru păstrarea identității. În organizarea șezătorii i-au fost aproape

primarul Neculai Stratulat împreună cu soția, familiile Chiron Dănuț, Teofil Aiordăchioaie, Matei Marcel și alți gospodari pentru care organizarea unui asemenea eveniment, în premieră, a fost o provocare și un motiv de a continua șirul activităților culturale în sat.

Șezătorile din cele patru localități, derulate pe tot parcursul lunii februarie, au reunit sătenii spre a cinsti obiceiurile preluate de la seniori și, deopotrivă, spre a oferi o imagine despre trecutul vieții de la sate, despre frumusețea obiceiurilor și tradițiilor culturale împletite cu realitățile vremurilor prezente.

Manifestarea culturală *Șezătorile iernii*, ajunsă la a XXX-a ediție, devenită o tradiție, a însemnat, dincolo de întâlniri nesferat de fructuoase între generații, o pledoarie pentru educația prin cultură și atingerea excelenței în valorificarea și promovarea patrimoniului cultural imaterial.

Un gând bun tuturor iubitorilor și trăitorilor de frumos!

FESTIVALUL DE DATINI ȘI OBICEIURI DE IARNĂ „DIN STRĂBUNI, DIN OAMENI BUNI...”

ELENA PRICOPIE

Este un festival cu tradiție îndelungată, ajuns la a XLV-a ediție în 2019, desfășurat în data de 22 decembrie în Piața Revoluției din Botoșani. O manifestare tradițională, poate cea mai dorită dintre toate, dacă luăm în calcul faptul că beneficiază de cel mai numeros public, care adună mii de oameni din toate categoriile socio-profesionale, economice și de vârstă. A fost unul dintre cele mai mari festivaluri de gen din țară, în decembrie 2019, după cum instituțiile media au remarcat.

Datinile și obiceiurile de iarnă rămân cea mai puternică legătură cu obiceiurile și tradițiile strămoșești, oglindesc credințele și traiul cu multitudinea ritualurilor specifice acestei perioade din an, reflectând în modul cel mai direct profilul spiritual și talentul artistic al nației.

Tema obiceiurilor specifice perioadei cuprinse între Sfântul Nicolae și Bobotează preferă abordări diverse, însă este preponderent orientată din perspectiva cetelor de flăcăi, așa cum s-a văzut în spectacol. Fiecare formație de datini și obiceiuri a venit cu particularitățile obiceiurilor din zona pe care a reprezentat-o, obiceiuri nealterate în esența lor odată cu trecerea timpului. Creația folclorică scoasă la lumină prin colinde, jocul căiușilor, jocul urșilor, jocul caprei, arată o străveche modalitate de comunicare și de exteriorizare artistică, cu rădăcini străvechi în viața colectivă.

Festivalul și-a propus revigorarea și promovarea tradițiilor populare și a obiceiurilor de iarnă și a reunit la această ediție cele mai reprezentative formații de datini și obiceiuri de iarnă din județ, dar și formații invitate din alte județe: Bacău -

Dofteana, Iași – Scobinți, Vrancea - Păunești, Vaslui - Cozmești, Suceava - Stroiești, Bacău – formația Universității „Vasile Alecsandri”, Republica Moldova – Raionul Edineț - sat Parcova și Raionul Cantemir - oraș Cantemir.

Din zona botoșanilor au prezentat spectacole formațiile de datini și obiceiuri de iarnă din localitățile: Mileanca, Văculești, Căndești, Știubieni, Ibănești, Lozna, Oneaga, Sarafinești-Corni, Bălușeni - „Cununa Bălușeni”, Corlăteni - „Dor de plaiuri corlățene”, Costești-Răchiți - „Doina Costeștilor”, Coșula – Pădureni - „Pădureanca”, Cristești - „Dor de hora din Cristești”, Durnești - „Doruleț”, Vlăsinești - „Hora”, Vorona - „Codrulețul”.

Folclorul, indiferent de forma de manifestare, rămâne liantul care face legătura între generațiile ce au trecut și generațiile ce vor veni, condiția este valorificarea și promovarea acestuia.

